

Toolbox

Leesbevordering vmbo



*Welke jongere is (g)een lezer?
De weerstand voorbij...*

Versie april 2019

Toolbox | Leesbevordering vmbo

Copyright © 2019

Auteurs: Expertisecentrum Nederlands, ITTA UvA en Radboud Universiteit
Vormgeving: Franssen & van Iersel – Grafische producties
Printbare digitale A4-versie

Deze Toolbox is ontwikkeld in het kader van het actieprogramma Tel mee met Taal. In opdracht van NRO is tijdens dit project (405-17-916), genaamd 'Welke jongere is (g)een lezer? De weerstand voorbij...' onderzocht of het meer 'op maat' aanbieden van bestaande interventies bijdraagt aan leesbevordering. Het Expertisecentrum Nederlands, ITTA UvA en de Radboud Universiteit werkten hierin samen.

Met dank aan de docenten en leerlingen die aan dit project hebben deelgenomen voor hun waardevolle bijdrage aan deze toolbox.

Het overnemen van een gedeelte van de inhoud van deze uitgave voor eigen particulier, niet-commercieel gebruik is toegestaan, mits de bron wordt vermeld.

Er is uiterste zorg besteed aan het zo compleet, correct, actueel en toegankelijk mogelijk aanbieden van de informatie in deze toolbox. Suggesties, vragen of opmerkingen over de inhoud van de toolbox kunt u per e-mail aan ons kenbaar maken. Wij horen graag van u als u meent dat het document fouten bevat, niet volledig is of op andere wijze verbeterd kan worden.

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Stappenplan	7
1. Leesprofiel bepalen	9
1.1 Checklist leesvaardigheden	11
1.2 Leesmotivatievragenlijst – Motivatie-elementen	13
1.3 Leesmotivatievragenlijst	15
2. Leesgesprek en leesplan	17
2.1 Mijn leesplan – leerling	19
2.2 Leesplan – docent	21
2.3 Beheersingsdoelen stellen	23
3. Aan de slag	25
3.1 Effectief aan de slag met leesbevordering – Uitleg en algemene tips	25
3.2 Leesbevordering op maat – Tips rondom individuele leerlingbehoeften	29
3.3 Leesbevorderingsprogramma's	35
3.4 Losse activiteiten	49
4. Tips voor een aantrekkelijke leesomgeving	57
4.1 Inspiratie voor inrichting van de leesomgeving	59
4.2 Leesmateriaal in allerlei soorten en maten	63
Bijlage 1. Wat leerlingen en docenten zeggen – Leesbevordering op school	67
Bijlage 2. Keuze leesmateriaal – Handige apps en websites	71
Bijlage 3. Digitale hulpmiddelen bij het lezen	73

Inleiding

Toelichting project 'Welke jongere is (g)een lezer? De weerstand voorbij...'

"Lezen is saai." "Ik lees alleen als het moet." "Een boek lezen?! Ik heb wel wat beters te doen."

Veel jongeren lezen niet graag. Om de negatieve spiraal van zwakke leesvaardigheid en beperkte leesmotivatie te doorbreken hebben het Expertisecentrum Nederlands, ITTA UvA en de Radboud Universiteit een werkwijze ontwikkeld waarmee docenten keuzes kunnen maken uit verschillende bestaande programma's of activiteiten om aan leesbevordering te werken. Verschillende programma's en activiteiten worden beschreven aan de hand van een aantal kenmerken en effectieve componenten. Daarnaast worden suggesties gedaan om de programma's en activiteiten meer 'op maat' aan te bieden, waarbij rekening wordt gehouden met de individuele kenmerken en behoeften van leerlingen. Deze werkwijze is in een experiment onderzocht met een voor- en nameting. Daarbij is onderzocht wat de effecten zijn op de leesmotivatie van de leerlingen.

Werkwijze in het kort

De werkwijze bestaat uit een aantal stappen die hieronder worden toegelicht. In het Stappenplan op p. 7 wordt dit grafisch weergegeven. In de hierna volgende hoofdstukken worden de stappen en de daarbij te gebruiken materialen verder toegelicht.

Leesprofiel bepalen

Het leesprofiel wordt bepaald voor leerlingen aan wie de docent meer aandacht wil besteden. Het gaat om leerlingen die niet goed kunnen meekomen in het leesonderwijs of om leerlingen bij wie de docent het lezen wil stimuleren. Welke leerlingen de docent kiest, hangt af van de eigen onderwijscontext en de gestelde doelen. Er wordt informatie verzameld op basis waarvan een eerste inschatting kan worden gemaakt van de aspecten die aandacht moeten krijgen. De wijze waarop wordt in overleg met de leerling in een gesprek bepaald.

De docent bepaalt het leesprofiel van de leerling aan de hand van verschillende informatiebronnen:

- 1) De docent vult per leerling de checklist (zie p. 9 en p. 11) in op basis van wat bekend is over de taal- en leesvaardigheid, concentratie of aandacht en sociaal-emotionele vaardigheden. Aan de checklist kunnen extra observaties worden toegevoegd.
- 2) De docent verwerkt de leesmotivatievragenlijst (zie p. 9, p. 13 en p. 15) zodat duidelijk wordt hoe de leerling scoort op verschillende aspecten van leesmotivatie (leesplezier, leesaanpak, leesvertrouwen).

Leesgesprek en leesplan

Met geselecteerde leerlingen wordt een individueel gesprek gevoerd. Op basis van dit gesprek vult de leerling (eventueel samen met de docent) het leesplan in (zie 2.1 Mijn leesplan – leerling). De docent kan daarnaast ook voor zichzelf een leesplan met aanwijzingen maken voor de begeleiding van deze leerling (zie 2.2 Leesplan docent). Deze plannen vormen de basis voor de vervolgactiviteiten met individuele aanpassingen en aandachtspunten. Bij het invullen van het leesplan kunnen suggesties worden ingevuld voor activiteiten, begeleiding en ondersteuning. Hierbij kan gebruikt worden gemaakt van de suggesties in hoofdstuk 3, hoofdstuk 4 en bijlage 2 en 3. Het is van belang dat de leerling hierin keuzes krijgt.

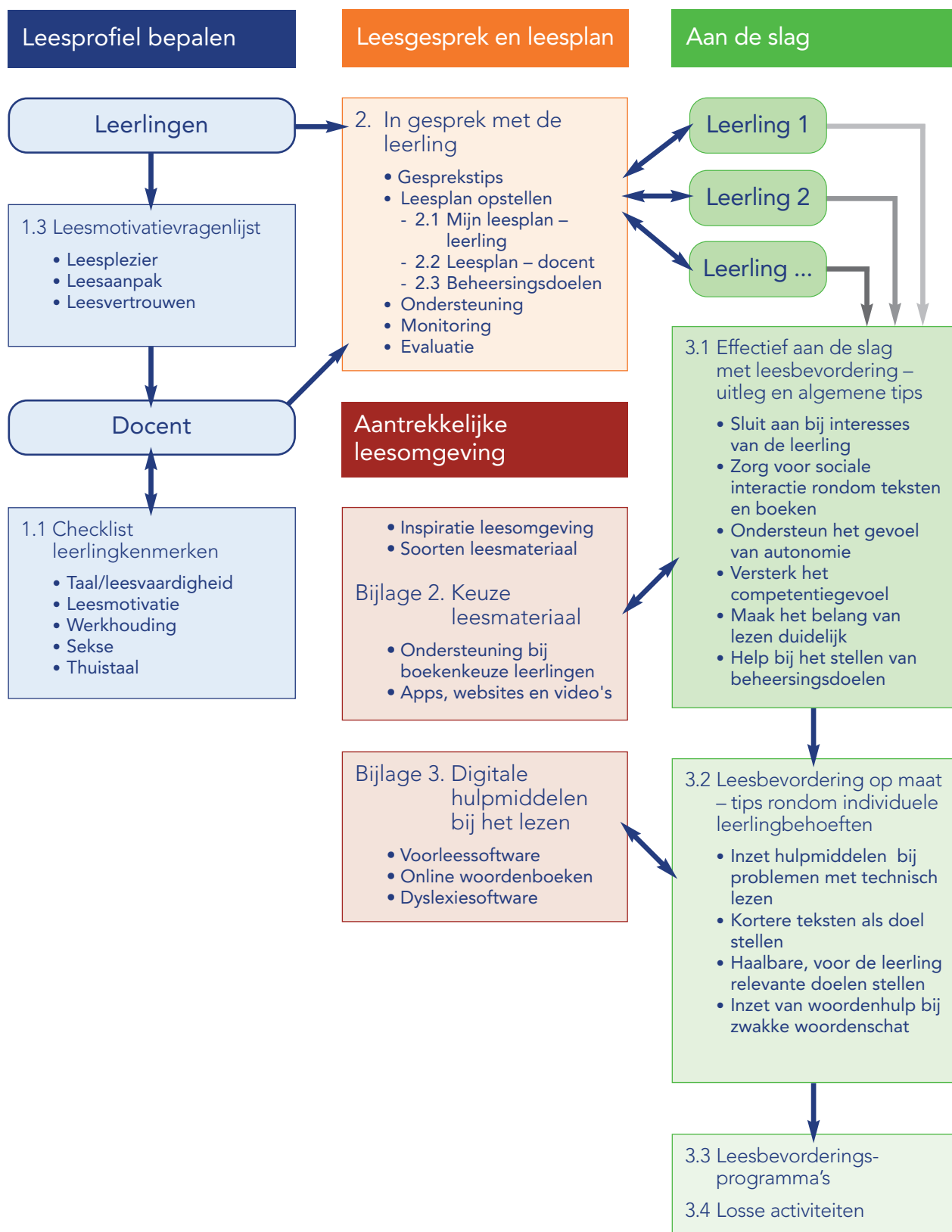
Aan de slag

Er kan voor een klassikale activiteit gekozen worden waaraan wekelijks aandacht wordt besteed (zie 3.1 Effectief aan de slag met leesbevordering – Uitleg en algemene tips, p. 25). De informatie uit de map kan hiervoor inspiratie bieden, maar ook eigen activiteiten kunnen worden toegevoegd. Voor de individuele leerling kunnen specifieke aanpassingen worden gedaan (zie 3.2 Leesbevordering op maat – Tips rondom individuele leerlingbehoefte, p. 29). Het is van belang elke week de leerlingen te stimuleren door feedback te geven, te informeren naar de voortgang.

Leesmateriaal en leesomgeving

Een aantrekkelijke leesomgeving en leesmateriaal dat aansluit bij de interesses van leerlingen vormen een belangrijke basis voor leesbevordering. In hoofdstuk 4 wordt inspiratie geboden voor de leesomgeving en de verschillende soorten leesmateriaal die beschikbaar zijn. Daarnaast worden suggesties gegeven voor apps en websites (met video's) waarmee je leerlingen kunt helpen bij hun keuze voor leesmateriaal. Wanneer jouw school (nog) niet beschikt over een geschikt boekenaanbod, dan zou je als school zelf een boekencollectie kunnen samenstellen. Voor (aanvullende) deskundigheid op dit gebied kan contact op worden genomen met de plaatselijke bibliotheek over de mogelijkheden die zij bieden.

Stappenplan



1. Leesprofiel bepalen

De eerste stap is het in kaart brengen van de leerlingen in de klas. Kies leerlingen met wie je de komende periode intensief wilt gaan werken aan leesbevordering. Dit zijn leerlingen waarvan je inschat dat ze weinig motivatie hebben om uit zichzelf iets te gaan lezen. Het leerlingaantal 10 is een suggestie voor de gemiddelde lessituatie. Het is aan jou als docent om te bepalen wat het beste aansluit bij de eigen lessituatie. Om een leesprofiel van deze leerlingen op te stellen vul je als docent de Checklist leesvaardigheden (1.1) in en scoor je de ingevulde leesmotivatievragenlijst (1.3). Vervolgens houd je met iedere leerling individueel een leesgesprek en vult de leerling (eventueel samen met jou) een leesplan in (zie 2. Leesgesprek en Leesplan) waarin vastgelegd wordt wat een leerling wil gaan lezen, wat een leerling gaat doen de komende periode en wanneer het leesplan geëvalueerd wordt. Daarnaast vul je per leerling ook een eigen docentenleesplan in (2.2) waarop je aangeeft wat je gaat doen om deze leerling te begeleiden en helpen bij het inzetten van zijn of haar eigen leesplan.

Checklist leesvaardigheden

Met de *Checklist leesvaardigheden* (zie 1.1, p. 11) breng je de compenserende en belemmerende leerlingkenmerken van de gekozen leerlingen in beeld. Voor iedere leerling vul je een aparte checklist in. Voor verschillende vaardigheden binnen verschillende domeinen (bijv. concentratie, aandacht, en planningsvaardigheden binnen het gedragsdomein, en leesvaardigheden en woordenschat binnen het cognitieve domein). Leerlingen met bijvoorbeeld een sterke woordenschat kunnen deze vaardigheid compenserend inzetten tijdens het lezen. Voor leerlingen met concentratie- en aandachtsproblemen kan dit belemmerend werken tijdens het lezen. Je kunt bij het invullen geholpen worden door bijvoorbeeld informatie uit het leerlingvolgsysteem of door in gesprek te gaan met collega's van andere vakken of de zorgcoördinator binnen je school. De informatie die je met deze checklist verzamelt, geeft onder andere handvatten voor het selecteren van leerlingsspecifieke aanpassingen aan de bestaande programma's en activiteiten (zie hiervoor 3.2 Leesbevordering op maat - Tips rondom individuele leerlingbehoefte, p. 29).

Leesmotivatievragenlijst

Je laat de geselecteerde leerlingen een leesmotivatievragenlijst invullen (zie 1.3, p. 15).

Je kunt er uiteraard ook voor kiezen om de hele klas de vragenlijst te laten invullen zodat je de leesmotivatie van de gehele klas in beeld krijgt. De vragenlijst brengt drie motivatie-elementen in kaart (zie ook 1.2):

- Leesplezier: De mate waarin de leerling plezier ervaart aan lezen en intrinsiek gemotiveerd is om te lezen.
- Leesaanpak: De mate waarin de leerling geneigd is om te lezen en het niet vermijdt of uit de weg gaat.
- Leesvertrouwen: De mate waarin de leerling vertrouwen heeft in eigen kunnen met betrekking tot lezen.

Voor de gekozen leerlingen verwerk je de vragenlijst. De gegevens die met deze vragenlijst verzameld worden, geven zicht op de motivatie(problemen) van de individuele leerlingen. Deze informatie kan aanknopingspunten bieden voor algemene aanpassingen binnen het leesbevorderingscurriculum (zie 3.1 Effectief aan de slag met leesbevordering - Uitleg en algemene tips, p. 25). Daarnaast kan deze informatie aanknopingspunten bieden bij het selecteren van

programma's en activiteiten waar je met de gehele klas aan wilt gaan werken (zie 3.3 Leesbevorderingsprogramma's, p. 33 en 3.4 Losse activiteiten, p. 49). En ten slotte helpt het bij het selecteren van leerlingsspecifieke aanpassingen aan bestaande programma's en activiteiten (zie 3.2 Leesbevordering op maat - Tips rondom individuele leerlingbehoefte, p. 29).

Scoren motivatievragenlijst

Om het scoren van de vragenlijst te vereenvoudigen is een scoringshulp gemaakt in de vorm van een excel-document. Dit document wordt beschikbaar gesteld via de website van ITTA (www.itta.uva.nl).

Het eerste tabblad van dit document (TotaalOverzicht) is een totaaloverzicht waarop je, wanneer de individuele scores zijn ingevoerd, in één oogopslag kunt zien hoe een leerling per motivatie-element scoort (laag, hoog, gemiddeld) ten opzichte van een normgroep vmbo-leerlingen. Als een leerling 'laag' scoort op *leesplezier* betekent dit dat deze leerling een lage leesplezier-motivatie heeft ten opzichte van andere vmbo-leerlingen.

Om deze scores te berekenen voer je de scores op de 20 afzonderlijke vragen in in het excel-document. Voor iedere leerling is er een apart formulier (tabblad *L1n1*, *L1n2*, etc.). Vul eerst de naam van de leerling in. Daarna kunnen de scores van de losse vragen ingevuld worden. Scoren gebeurt door een cijfer toe te kennen aan de vraag. Wanneer een leerling *helemaal niet* waar heeft gekozen vul je een 1 in, wanneer een leerling *meestal niet* waar heeft gekozen vul je een 2 in, wanneer een leerling *meestal* waar heeft gekozen vul je een 3 in en wanneer een leerling *helemaal* waar heeft gekozen vul je een 4 in. Verdere berekeningen worden automatisch uitgevoerd. De totaalscores en de interpretatie hiervan vind je op het eerste tabblad, het totaaloverzicht. In het Excel-document zijn sommige cellen beveiligd (deze kun je dus niet aanpassen), omdat hier de benodigde automatische berekeningen in verwerkt zijn.

Vraag niet ingevuld

Zorg ervoor dat je alle scores voor de afzonderlijke vragen invult, anders kunnen er geen totaalscores ingevuld worden. Wanneer een leerling geen antwoord heeft ingevuld, bespreek deze vraag dan met de leerling en vraag hem of haar alsnog een keuze te maken.

Twee antwoorden ingevuld

Wanneer een leerling twee antwoorden heeft ingevuld, kies je voor de meest extreme score. Hier is voor gekozen omdat leerlingen het soms lastig vinden om voor de extreme antwoorden te kiezen en deze daardoor gaan afzwakken met het aankruisen van een tweede antwoord. Je kunt een leerling ook vragen om alsnog een keuze te maken. Wanneer leerlingen de twee middelste vakjes (*meestal niet* waar en *meestal* waar) hebben ingevuld kies je voor het antwoord dat correspondeert met de laagste motivatie.

1.1 Checklist leesvaardigheden

Leerlingnaam		
Klas		
Datum		
Geslacht	☐ jongen	☐ meisje

Aspecten van leesmotivatie		laag	gemiddeld	hoog
Leesplezier	De mate waarin de leerling plezier ervaart aan lezen en intrinsiek gemotiveerd is om te lezen.			
Leesaanpak	De mate waarin de leerling geneigd is om te lezen en het niet vermijdt of uit de weg gaat.			
Leesvertrouwen	De mate waarin de leerling vertrouwen in eigen kunnen met betrekking tot lezen.			

Leerlingkenmerken	belemmerend	neutraal	stimulerend
Leesrijke (thuis)omgeving	☐	☐	☐
Anders-/meertaligheid	☐	☐	☐
Globale taalvaardigheid	☐	☐	☐
Technische leesvaardigheid	☐	☐	☐
Woordenschat	☐	☐	☐
Leesbegrip	☐	☐	☐
Concentratie en aandacht	☐	☐	☐
Zelfstandigheid	☐	☐	☐
Plannen en monitoren tijdens lezen	☐	☐	☐
	☐	☐	☐
	☐	☐	☐
	☐	☐	☐

1.2 Leesmotivatievragenlijst – Motivatie-elementen

Stelling	PLEZIER = a	AANPAK = b	VERTROUWEN = c	Helemaal niet waar	Meestal niet waar	Meestal waar	Helemaal waar
1a. Ik lees graag in mijn vrije tijd.				☐	☐	☐	☐
2c. Ik heb extra hulp nodig bij lezen.				☐	☐	☐	☐
3a. Ik houd wel van een moeilijk boek/tekst.				☐	☐	☐	☐
4b. Als ik boeken/teksten moet lezen voor school, probeer ik er onderuit te komen.				☐	☐	☐	☐
5a. Lezen ontspant me.				☐	☐	☐	☐
6c. Ik kan lange woorden goed hardop lezen.				☐	☐	☐	☐
7b. Ik denk vaak 'ik wil dit niet lezen'.				☐	☐	☐	☐
8c. Ik kan alle woorden makkelijk herkennen als ik lees.				☐	☐	☐	☐
9b. Ik zou willen dat ik voor school niet hoef te lezen.				☐	☐	☐	☐
10a. Ik vind lezen saai.				☐	☐	☐	☐
11c. Ik ben een goede lezer.				☐	☐	☐	☐
12a. Ik word vrolijk van lezen.				☐	☐	☐	☐
13c. Ik heb het gevoel dat andere leerlingen beter kunnen lezen dan ik.				☐	☐	☐	☐
14b. Ik word zenuwachtig als ik eraan denk dat ik moet lezen.				☐	☐	☐	☐
15a. Ik vind het leuk als boeken/teksten me aan het denken zetten.				☐	☐	☐	☐
16c. Hardop voorlezen in de klas is lastig voor mij.				☐	☐	☐	☐
17b. Ik kies makkelijkere boeken/teksten, zodat ik niet zo veel moeite hoef te doen.				☐	☐	☐	☐
18a. Ik vind het leuk om lang achter elkaar lezen.				☐	☐	☐	☐
19c. Ik maak veel leesfouten.				☐	☐	☐	☐
20b. Ik lees zo weinig mogelijk.				☐	☐	☐	☐

1.3 Leesmotivevragenlijst

Voornaam: _____ Achternaam: _____ Klas: _____

Hieronder staat een aantal stellingen over lezen.

Kies het antwoord dat het beste bij je past. Kruis bij iedere stelling **één hokje** aan.

Stelling	Helemaal niet waar	Meestal niet waar	Meestal waar	Helemaal waar
1. Ik lees graag in mijn vrije tijd.	☐	☐	☐	☐
2. Ik heb extra hulp nodig bij lezen.	☐	☐	☐	☐
3. Ik houd wel van een moeilijk boek/tekst.	☐	☐	☐	☐
4. Als ik boeken/teksten moet lezen voor school, probeer ik er onderuit te komen.	☐	☐	☐	☐
5. Lezen ontspant me.	☐	☐	☐	☐
6. Ik kan lange woorden goed hardop lezen.	☐	☐	☐	☐
7. Ik denk vaak 'ik wil dit niet lezen'.	☐	☐	☐	☐
8. Ik kan alle woorden makkelijk herkennen als ik lees.	☐	☐	☐	☐
9. Ik zou willen dat ik voor school niet hoeft te lezen.	☐	☐	☐	☐
10. Ik vind lezen saai.	☐	☐	☐	☐
11. Ik ben een goede lezer.	☐	☐	☐	☐
12. Ik word vrolijk van lezen.	☐	☐	☐	☐
13. Ik heb het gevoel dat andere leerlingen beter kunnen lezen dan ik.	☐	☐	☐	☐
14. Ik word zenuwachtig als ik eraan denk dat ik moet lezen.	☐	☐	☐	☐
15. Ik vind het leuk als boeken/teksten me aan het denken zetten.	☐	☐	☐	☐
16. Hardop voorlezen in de klas is lastig voor mij.	☐	☐	☐	☐
17. Ik kies makkelijkere boeken/teksten, zodat ik niet zo veel moeite hoeft te doen.	☐	☐	☐	☐
18. Ik vind het leuk om lang achter elkaar lezen.	☐	☐	☐	☐
19. Ik maak veel leesfouten.	☐	☐	☐	☐
20. Ik lees zo weinig mogelijk.	☐	☐	☐	☐

2. Leesgesprek en leesplan

Het leesgesprek is een werkwijze om samen met de leerling zicht te krijgen op waar de leerling staat en welke vervolgstappen er genomen kunnen worden. Dit gesprek heeft als doel om vast te stellen wat een leerling wil gaan lezen de komende periode en hoe hij of zij dit gaat aanpakken. Hierbij wordt ook nagedacht over wat de leerling wil bereiken in de vorm van beheersingsdoelen (zie 2.3, p. 23) voor aanwijzingen voor het formuleren van beheersingsdoelen). Daarnaast kan tijdens dit gesprek ook het belang van lezen centraal staan.

Tijdens of na het gesprek vul je samen met de leerling het leesplan in (2.1 Mijn Leesplan, p. 19). Afhankelijk van je klas is het ook mogelijk om klassikaal met de leerlingen de leesplannen in te laten vullen. Let hierbij wel op dat leerlingen het echt alleen voor zichzelf invullen. Daarnaast vul je per leerling een docentenleesplan in (zie 2.2 Leesplan docent, p. 21) waarin je zelf aangeeft hoe je de leerling gaat helpen en begeleiden. Beide soorten leesplan zijn voorzien van een toelichting op het invullen ervan. Bepaal hoelang de periode is waarin leerlingen gaan werken aan dit leesplan. Halverwege en aan het einde van de periode wordt het leesgesprek herhaald om het leesplan te evalueren en eventueel aan te passen.

Hieronder volgen een aantal tips die je kunt gebruiken bij het voeren van het leesgesprek:

- Geef het doel van het gesprek aan.
- Stel de leerling op zijn gemak (*"Jij weet iets (hoe je leest) wat ik niet weet en graag wil weten om er in de klas rekening mee te houden"*).
- Ga het gesprek open aan; vul niet van tevoren al zelf het leesplan in voor de leerling en ga flexibel met de vragen om. Het moet een gesprek zijn en geen ondervraging.
- Geef aan dat het niet om 'goede' antwoorden gaat, maar om de vraag 'hoe'.
- Stel open vragen, moedig aan om te vertellen (*"Kun je daar meer over vertellen? Kun je daar een voorbeeld van geven?"*).
- Stel concrete vragen waarin de leerling zich kan herkennen. Vraag leerlingen bijvoorbeeld "Wanneer/waarom is het voor jou belangrijk dat je kunt lezen?" of "Wanneer heb je lezen nodig?" in plaats van "Wat is het belang van lezen?".
- Gebruik geen waarom-vragen die een leerling het gevoel kunnen geven dat ze zich moeten verantwoorden. Een voorbeeld hiervan is: *"Waarom vind je lezen niet leuk?"*.
- Geef de leerlingen ruimte om na te denken. Misschien zijn het ongebruikelijke vragen voor ze.
- Stel je op als fellow reader (*"Bij mij werkt dat zo. Is dat bij jou ook zo?"*).
- Vat aan het eind samen op welke manier de leerling de komende tijd met lezen aan de slag gaat. Breng bij een vervolgesprek de conclusies van het vorige gesprek in herinnering en borduur hierop voort.

Op de volgende bladzijde (p. 18) staan suggesties voor vragen die gesteld kunnen worden bij de verschillende onderdelen van het leesplan.

Suggesties voor vragen

Wat wil ik lezen?	Stel vragen om erachter te komen wat en hoe een leerling graag leest. Vraag door naar onderwerp, genre, wijze waarop, situatie. Geef eventueel voorbeelden zonder teveel te sturen. Betrek jezelf daarbij. <i>"Als ik lees, doe ik dat het liefst in een boek, maar ik ken ook mensen die het liefst de krant lezen of een e-reader hebben."</i>
Wat vind ik leuk?	Wat vind jij van lezen? Wanneer vind je lezen leuk? Hoe kies je wat je gaat lezen? Wanneer lees je? Waar lees je? Op welke manier lees je het liefst?
Waarom lees ik?	Als je leest, waarom lees je dan?
Wat ga ik lezen?	Stel samen beheersingsdoelen. Wat wil de leerling beter kunnen, waar gaat de leerling de komende tijd aan werken? Spreek met elkaar af wat de leerling precies gaat lezen en hoe hij dat gaat doen.
Wat wil ik kunnen/weten?	Als je zo van een afstandje naar jezelf kijkt, hoe pak je lezen aan? Hoe schat je in waar een tekst over gaat? Wat doe je nadat je gelezen hebt? Wat doe je als je iets niet weet, bijv. moeilijke woorden? Wat maakt lezen soms lastig voor je? Wat doe je als je tijdens het lezen een probleem tegenkomt? Op een dag word je wakker en kun je lezen als de beste. Wat zou daarvoor volgens jou moeten gebeuren?
Wat ga ik doen?	Laten we afspreken wat je de komende tijd gaat doen. Wat ga je precies lezen? Hoe vaak ga je lezen (per dag/week)? Hoe lijkt het je om ... ? (max. 3 à 4 activiteiten bespreken)
Waar, wanneer en hoe ga ik dat doen?	Laten we afspreken op welke manier je gaat lezen. Waar ga je zitten om te lezen? Wanneer ga je lezen? Op welke manier ga je lezen?
Wat heb ik nodig?	Wat zou je helpen om lezen leuker te maken? Wat heb je van mij nodig om lezen gemakkelijker voor je te maken? Wat denk je dat belangrijk is voor jou om meer of beter te lezen? Zou je het fijn vinden als ...? Denk je dat het lezen beter gaat als...? Hoe zou je het vinden om ...?
Hoe vond ik het gaan?	Kijk samen met de leerling terug op de afgelopen periode. Hoe vond hij/zij het gaan? Gaat hij de komende tijd zo door of wil hij iets anders uitproberen?
Wat ging goed en wat ga ik de komende tijd doen?	Wat was leuk? Wat heb ik geleerd? Wat hielp me/waar had ik wat aan? Wat wil ik liever anders doen?

2.1 Mijn leesplan

Naam:	
Datum:	
Wat wil ik lezen?	
Wat vind ik leuk om te lezen?	
Waarom lees ik?	
Wat ga ik doen?	
Wat wil ik kunnen/weten?	
Wat ga ik doen?	
Waar, wanneer en hoe ga ik dat doen?	
Wat heb ik nodig?	
Hoe vond ik het gaan?	
Wat ging goed en wat ga ik de komende tijd doen?	Datum:

Wat wil ik lezen?	
Wat vind ik leuk om te lezen?	- Inhoud/onderwerp: sport, vriendschap en verliefdheid, oorlog, school, dieren, games. - Genre, bijvoorbeeld: informatief/verhalend, avontuur, spanning, thriller, misdaad, humor, fantasie, historisch, waargebeurd, psychologisch, sociaal/politiek, spanning, poëzie, strips. - Tekstsoort: verhalend, informatief, beschouwend, directief, argumentatief. - Kenmerken: lange/korte tekst, dik/dun boek, met/zonder illustraties, eenvoudig/ingewikkeld. - Wijze: boek, e-book, website.
Waarom lees ik?	- Vermaak (spanning, drama, humor, sensatie). - Herkenning (van personages, situaties, gebeurtenissen). - Ontspanning. - Om nieuwe werelden te ontdekken. - Om aan het denken te worden gezet. - Om iets te leren of te weten te komen. - Om een betere/snellere lezer te worden. - Om mijn kansen op schoolsucces te vergroten.
Wat ga ik doen?	
Wat wil ik kunnen/weten?	Stel samen beheersingsdoelen: - Ik wil meer te weten komen over ... door het boek '...'/ op internet te lezen. - Ik wil de ondertiteling bij films beter kunnen lezen door te oefenen met sneller lezen. - Ik wil begrijpen wat ik lees door me na elke alinea af te vragen of ik weet waar het over gaat.
Wat ga ik doen?	- Ik lees elke week een hoofdstuk. - Ik lees in de klas, en ook thuis.
Waar, wanneer en hoe ga ik lezen?	- Waar (thuis, in de klas, ergens anders op school, de bieb). - Wanneer (elke dag 10 minuten, elke week een kwartier, etc.). - Hoe (leesstrategieën, op papier/telefoon/tablet/laptop, alleen of samen met iemand, leeshoek/leestafel).
Wat heb ik nodig?	- ICT-hulpmiddelen zoals tekst-naar-spraak software. - Visuele ondersteuning. - Rustige leesruimte met weinig prikkels en afleiding. - Wel of geen deadline. - Feedback tijdens of na het lezen. - Inzet van woordenhulp bij zwakke woordenschat.
Hoe vond ik het gaan?	
Wat ging goed en wat ga ik hierna doen?	Spreek af wanneer het volgende leesgesprek zal zijn. Het huidige leesplan loopt tot die datum. - Wat was leuk? - Wat heb ik geleerd? - Wat hielp me/waar had ik wat aan? - Wat wil ik liever anders doen?

2.2 Leesplan Docent

Naam docent: Naam leerling: Datum:	
Wat laat ik lezen?	
Hoe zorg ik voor een passend aanbod?	
Hoe onderstreep ik het belang van lezen?	
Wat ga ik doen?	
Welk beheersingsdoel formuleer ik met de leerling?	
Welke leesactiviteiten organiseer ik?	
Waar, wanneer en hoe vinden de leesactiviteiten plaats?	
Welke ondersteuning bied ik de leerling?	
Hoe is het verlopen?	
Wat zijn de effecten en welke vervolgstappen zetten we?	Datum:

Toelichting

Naam docent:	
Naam leerling:	
Datum:	
Wat laat ik lezen?	
Hoe zorg ik voor een passend aanbod?	- Boeken en ander leesmateriaal in de klas. - Schoolbibliotheek. - Bezoek aan de bibliotheek. - Leerlingen via een website boeken laten zoeken en een wensenlijst laten maken. - Diverse genres, kranten, tijdschriften, poëzie, strips, aansluitend bij actuele thema's uit de zaakvakken, etc. - Ik ondersteun leerlingen bij het kiezen van een boek.
Hoe onderstreep ik het belang van lezen?	- Ik heb een voorbeeldrol en lees zelf ook tijdens het vrij lezen. - Ik model door te vertellen waarom ik lees. - Ik leg verbinding tussen lezen en actualiteit/'echte wereld'/persoonlijke situatie van de leerlingen.
Wat ga ik doen?	
Welk beheersingsdoel formuleer ik met de leerling?	- Ik stel haalbare en uitdagende doelen. - Ik stel beheersingsdoelen in plaats van prestatiedoelen. - Ik geef feedback op het proces ('je hebt vandaag goed geconcentreerd gelezen' of 'je hebt vandaag de betekenis van nieuwe woorden geleerd door ze op te zoeken') en niet op het eindresultaat.
Welke leesactiviteiten organiseer ik?	- Ik combineer leestaken met verwerkingsactiviteiten. - Ik zorg voor sociale interactie rondom lezen. - Ik ga de komende periode werken met de suggesties uit het programma...
Waar, wanneer en hoe vinden de leesactiviteiten plaats?	- Ik besteed elke week tijdens de les op ... (dag) gedurende ... (tijd) van de les aandacht aan lezen. - Ik stimuleer de leerling om ook thuis te lezen. - Ik ga eens in de maand/6 weken/...naar de schoolbibliotheek met de leerling(en). - Ik houd vinger aan de pols bij de leerling over de gemaakte afspraken (leesplan). - Ik laat de leerling individueel en/of samen werken.
Welke ondersteuning bied ik de leerling?	- Ik ondersteun de leerling bij het lezen door voor het lezen voorkennis te activeren (laten zien van kort filmfragment, praten over wat de leerling al weet/etc.). - Ik stel na het lezen een vraag aan de leerling (wat gebeurde er in het verhaal? Wat weet je nu over...?). - Ik laat de leerling gebruik maken van ICT-hulpmiddelen. - Ik laat de leerling woorden opzoeken en help daarbij. - Ik laat de leerling gebruik maken van visuele schema's.
Hoe is het verlopen?	
Wat zijn de effecten en welke vervolgstappen zetten we?	Datum:
	- Het effect op motivatie is groter/ongeveer/kleiner dan ik verwacht had. - Aanpassingen m.b.t. activiteiten en inhoud. - Aanpassingen m.b.t. begeleiding en ondersteuning.

2.3 Beheersingsdoelen stellen

Leerlingen eigen beheersingsdoelen laten nastreven is één van de elementen waarmee je de effectiviteit van het leesbevorderingsaanbod kunt vergroten (zie voor een volledig overzicht (3.1 Effectief aan de slag met leesbevordering - Uitleg en algemene tips, p. 25). Je kunt op verschillende manieren doelen stellen. Beheersingsdoelen die gericht zijn op de beheersing van kennis en beheersing van de vaardigheid zijn motiverend als de nadruk ligt op het proces. De leerling leert dat je iets bereikt door moeite te doen. Dit leidt ertoe dat leerlingen uitdagende taken kiezen. Er zijn daarnaast ook andere doelen, zoals prestatiedoelen waarbij de nadruk wordt gelegd op het behalen van een eindresultaat. In het onderwijs worden deze doelen vaak afgewisseld. Er wordt toegewerkt naar het beheersen van kennis en vaardigheden door te focussen op het leerproces. Uiteindelijk wordt getoetst of dit doel behaald is.

Beheersingsdoel	Prestatiedoel
Ik kan een verhaal samenvatten.	Ik heb binnen 10 weken 5 verhalen gelezen.
Ik kan de betekenis van onbekende woorden afleiden uit de tekst.	Ik heb van 10 onbekende woorden de betekenis geleerd.
Ik heb mijn leessnelheid verbeterd.	Ik kan 80 woorden in één minuut lezen.

Als leerlingen beheersingsdoelen nastreven, zijn ze meer gemotiveerd om een taak uit te voeren, ervaren ze het belang van lezen en zullen ze zich competent gaan voelen. De wijze waarop een doel geformuleerd is, is daarbij van belang. Om leerlingen te betrekken bij het leren en lezen is het van belang dat het doel voor de leerling duidelijk is. Het doel moet voor de leerling relevant zijn en waarde hebben, en het doel moet uitdagend maar ook haalbaar zijn. Als docent kun je leerlingen helpen bij het stellen van beheersingsdoelen.

Voorbeelden van beheersingsdoelen vanuit leerlingperspectief:

- Ik kom meer te weten over ... door het boek '...'/ op internet te lezen over...
- Ik leer ...[bijv. koken] door het lezen van...[kookboeken en recepten].
- Ik weet hoe ... beroemd is geworden door het tijdschrift...te lezen.
- Ik kies een film uit door recensies te lezen en te vergelijken.
- Ik kan de ondertiteling bij films beter lezen door te oefenen met sneller lezen.
- Ik begrijp wat ik lees door me na elke alinea af te vragen of ik weet waar het over gaat.
- Ik kan de teksten bij aardrijkskunde gemakkelijker lezen, door teksten over dezelfde onderwerpen te lezen.
- Ik begrijp nieuwe woorden in een tekst door naar de zinnen eromheen te kijken.

Aandachtspunten:

- Zorg voor betekenisvolle, relevante activiteiten.
- Zorg voor taken die uitdagend zijn, maar wel kans op succeservaring geven.
- Laat aan de leerlingen zien hoe het beter/anders kan door het juiste proces te 'modellen'.
- Benadruk en erken vooral de moeite en pogingen die de leerling heeft gedaan om de taak uit te voeren.

- Fouten en vergissingen mogen en maken deel uit van het leesproces. Help de leerling zichzelf te verbeteren. Evalueer daarom samen met de leerling de gestelde doelen.
- Geef positieve feedback op het proces. De voortgang wordt beloond en niet zozeer het einddoel.

3. Aan de slag

3.1 Effectief aan de slag met leesbevordering – Uitleg & Algemene tips

Geraadpleegde bronnen:

- Schram (2013). De aarzelende lezer over de streep: Recente wetenschappelijke inzichten.
- Van Steensel, Oostdam en Van Gelderen (2013). Vermijding en frustratie: het belang van negatieve motivaties voor de leesvaardigheid van vmbo'ers.
- Van Steensel, Van der Sande, Bramer en Arends (2016). Effecten van leesmotivatie-interventies: Uitkomsten van een meta-analyse.

Beheersingsdoelen (algemeen)

Een beheersingsdoel omschrijft welke kennis en vaardigheden beheerst moeten worden om een steeds betere lezer te worden. Door beheersingsdoelen op te stellen en deze te evalueren ervaren leerlingen dat oefening van kennis en vaardigheden kan leiden tot betere leesresultaten. Door de nadruk op het leerproces en niet zozeer het eindresultaat zijn beheersingsdoelen motiverend.

- Stel samen met de leerlingen voor hen relevante doelen op zoals doelen gericht op vaardigheid (beter en vlotter lezen) of op inhoud (meer weten over...).
- Stel zowel kortetermijn- als langetermijndoelen om voortgang voor een leerling zichtbaar te maken en leerlingen te betrekken bij de planning.
- Doelen moeten concreet en niet te groot zijn zodat leerling ze zelf goed begrijpen en kunnen evalueren. Een manier om dit te doen is via de SMART-methode.

Sluit aan bij de interesses (leesplezier)

De motivatie om een tekst te lezen hangt deels samen met de interesse die een leerling voor het onderwerp heeft. Het kan gaan om individuele, persoonlijke interesse voor een bepaald onderwerp. Het kan ook gaan om situationele interesse voor kenmerken van de tekst of leestaak zelf (bijvoorbeeld tekstsoort of gebruikte media). En interesse kan worden aangewakkerd doordat een onderwerp in een schoolthema of in de actualiteit aan bod komt.

- Zorg voor een divers en aantrekkelijk boekenaanbod en laat leerlingen apps of websites gebruiken bij het maken van een goede boekenkeuze.
- Laat een kort filmpje zien of een filmtrailer om interesse in een onderwerp of boek aan te wakkeren. Dit zorgt ook voor voorkennis die helpt bij het lezen.
- Leg met de klas / school een waarderingslogboek aan waarin leerlingen aangeven wat ze leuk vonden aan het boek en wat ze minder leuk vonden.

Sociale interactie (leesplezier)

Sociale interactie is van belang bij het vergroten van leesmotivatie. Het delen van ervaringen geeft niet alleen meer inzicht in het eigen leesproces en de eigen interesses, maar verhoogt ook het ervaren van plezier rondom het lezen. Door te praten over boeken leren leerlingen van elkaar over boeken die leuk zijn om te lezen. Sociale interactie kan in klassikale werkvormen of in groepjes worden gestimuleerd.

- Laat leerlingen regelmatig met elkaar praten over de boeken die ze hebben gelezen. Wat vinden ze van de hoofdpersoon? Wat herkennen ze?
- Laat leerlingen samen aan een boekposter, boekenkaft, collage of online 'prikbord' (bijv. Padlet) werken naar aanleiding van een boek of tekst.
- Kies voor activerende werkvormen rondom de leestaak (bijvoorbeeld: denken-delen-uitwisselen, zelf vragen verzinnen en interviewen)

Autonomie (leesplezier)

Leerlingen beginnen gemotiveerder aan taken en opdrachten als ze zelf keuzes hebben. Autonomie betekent niet dat leerlingen volledige keuzevrijheid krijgen, maar wel dat ze inspraak krijgen in aspecten van de les. Ze mogen bijvoorbeeld zelf het leesmateriaal (genre, inhoud of vorm) kiezen of ze mogen uit een aantal taken of opdrachten kiezen.

- Laat leerlingen meedenken over de onderwerpen die ze in de les willen bespreken en welke werkvormen ze hiervoor willen gebruiken. Beperk het aantal keuzes.
- Geef leerlingen inspraak in de verwerkingsopdracht die ze maken aan het einde van de les of na het uitlezen van een boek.
- Laat leerlingen zelf een boek kiezen eventueel met hulp. Een boek dat tegenvalt kan voor een ander ingeruild worden.

Belang van lezen (leesaanpak)

Leesmotivatie kan versterkt worden door leerlingen de waarde en nut van lezen in te laten zien. Het belang van lezen kan verschillend zijn per leerling. Voor de een geldt een maatschappelijk belang en succes, de ander ziet het belang vooral in schoolsucces. En ook in de vrijetijd kan een leerling het belang van lezen ervaren (denk aan het lezen van ondertiteling bij een film of het lezen van de nieuwsberichten van de sportclub).

- Laat het belang van lezen ervaren door het stellen van vragen. Wanneer hebben ze leesvaardigheid nu nodig? Hoe gaan ze deze later nodig hebben in hun werk?
- Laat leerlingen een rolmodel (bijvoorbeeld, vader/moeder, oudere zus/broer, docent, etc.) interviewen over de rol van leesvaardigheid in hun eigen leven.
- Laat leerlingen een leesdagboek bijhouden waarin ze bijhouden wat en wanneer ze lezen (ook bij andere vakken en thuis) om inzicht te krijgen in het nut van lezen.

Competentiegevoel (leesvertrouwen)

Leerlingen die vertrouwen hebben in hun leesvaardigheid en merken dat ze een (lees)taak tot een goed einde kunnen brengen, ervaren weinig tot geen drempels om te gaan lezen. Dit competentiegevoel kan worden versterkt door te zorgen voor succeservaringen. Belangrijk is dat leerlingen weten welke strategieën en materialen hun daarbij kunnen helpen.

- Bevestig succeservaringen met positieve feedback gericht op het leesproces (goed, hoe je je in de hoofdpersoon hebt verplaatst).
- Zorg voor leesbaar materiaal. Dat wil zeggen: de moeilijkheidsgraad en/of het onderwerp moeten aansluiten bij het niveau en de interesse van de leerling.
- Herinner leerlingen aan de leesstrategieën die ze geleerd hebben en kunnen gebruiken om het leesbegrip te vergroten.

3.2 Leesbevordering op maat – Tips rondom individuele leerlingbehoefte

Jongens versus meisjes

Leesplezier	Leesaanpak	Leesvertrouwen
Sluit aan bij interesses - Jongens hebben dikwijls interesse in andere genres en onderwerpen. Denk aan fantasie, sport, informatieve boeken, biografieën en strips. - Besteed in de klas aandacht aan zowel 'jongens' als 'meisjes'-boeken, zonder dit te benoemen. Meisjes kunnen ook van jongensboeken houden. - Laat tijdens lezen of verwerkingsopdrachten gebruikmaken van digitale media (zie Bijlage 3). Sociale interactie - Organiseer activiteiten rondom 'jongensboeken' en 'jongensonderwerpen'. - Sommige jongens vinden een wedstrijdelement motiverend (denk aan de Nationale voorleeswedstijd, De Weddenschap). - Betrek vaders bij leesbevorderingsactiviteiten (www.vadersvoorlezen.nl). Versterk het gevoel van autonomie - Zorg voor een divers boekenaanbod (genre, onderwerp) waaruit zowel jongens als meisjes een ruime keuze kunnen maken. - Laat jongens een voorkeurslijst maken bij bezoek aan bibliotheek of aanschaf van nieuwe (leen)boeken (boekenopschool.nl of boekenzoeker.org).	Maak het belang van lezen duidelijk - Bespreek of en waarom de leerling lezen belangrijk vindt. Bespreek verschillende persoonlijke doelen. Doelen kunnen te maken hebben met maatschappelijk succes (carrière), bruikbare informatie vergaren,... - Ga na wat het belang voor de jongens/meisjes is. Voor jongens kan lezen vaak belangrijk zijn om iets te weten te komen of om een probleem op te lossen. - Verander het imago van lezen onder jongens door goede rolmodellen te laten zien (kies posters van jongens die lezen, filmfragmenten waarin bekende jonge Nederlanders boeken aanprijzen). - Zorg voor taken die relevantie hebben voor de leerling en aansluiten bij de persoonlijke doelen van de leerling. - Zorg voor boeken waarmee leerlingen zich kunnen identificeren. Jongens herkennen zich bijvoorbeeld soms gemakkelijker in mannelijke hoofdpersonages.	Vergroot het competentiegevoel Meisjes zijn soms minder zelfverzekerd over hun leesvaardigheid. Zorg voor succeservaringen en positieve feedback op het leesproces.

Taal-/leesvaardigheid

Technische leesvaardigheid, leesbegrip, woordenschat

Leesplezier	Leesaanpak	Leesvertrouwen
Sluit aan bij interesses • De interesse en voorkennis bepalen deels de leesbaarheid van een tekst. Leerlingen kunnen soms ook boeken of teksten boven hun niveau lezen. • Zorg voor een boekenaanbod dat varieert in moeilijkheidsgraad en onderwerpen en kies voor rijke teksten die meer aanknopingspunten voor begrip bieden. Zorg voor sociale interactie • Laat zwakke lezers samenwerken met sterke lezers. De zwakke lezer kan zo steun ervaren van de goede lezers. • Laat leerlingen met elkaar praten of discussiëren over teksten en boeken. Dit leidt tot beter en dieper begrip van de tekst. Versterk het gevoel van autonomie • Laat leerlingen kiezen: wat en de wijze waarop er gelezen wordt (e-books of papier) en met welke ondersteuning. • Laat leerlingen uit een aantal taken of opdrachten kiezen. • Help leerlingen bij hun tekstkeuze door ze te wijzen op tekstkenmerken, lengte van hoofdstukken, structuur, plaatjes of foto's, de kaft en achterflap.	Maak het belang van lezen duidelijk • Bespreek of en waarom de leerling lezen belangrijk vindt. Bespreek verschillende persoonlijke doelen. Doelen kunnen te maken hebben met maatschappelijk succes, schoolsucces, kennis vergaren,... • Leg uit dat door veel lezen, het lezen gemakkelijker zal gaan en overleg wat een leerling daarvoor nodig heeft. Koppel dit aan persoonlijke beheersingsdoelen. • Zorg voor relevante, betekenisvolle leestaken en opdrachten die de inspanning belonen.	Vergroot het competentiegevoel • Maak een zorgvuldige selectie van leesbaar leesmateriaal (tekstlengte, moeilijkheidsgraad, etc.) waaruit een leerling kan kiezen. • Besteed aandacht aan vaardigheden zoals hulp (durven) inschakelen, oplossingen zoeken en het probleem aanpakken. • Laat ICT-hulpmiddelen gebruiken bij lezen (zie Bijlage 3) • Laat gebruikmaken van woorden-hulp zoals een (online) woordenboek. • Laat visuele schema's gebruiken, zoals woordwebben of schema's om de tekststructuur duidelijk te maken. • Help leerlingen bij het toepassen van leesstrategieën door ze hieraan te herinneren en het te 'modellen'. • Voor zwakke lezers is het bepalen van een haalbaar maar uitdagend beheersingsdoel motiverend. Het behalen van dergelijke doelen kan het competentiegevoel van de leerling vergroten. Zorg voor kleine doelen zodat de voortgang snel merkbaar is. • Koppel het persoonlijke of eigen succes van de leerling aan de inzet van de leerling. Zo ervaart de leerling dat de geleverde moeite / inzet tot resultaat leidt. Maak geen vergelijking met andere leerlingen. • Geef concrete feedback op het leesproces in relatie tot de gestelde doelen.

Anders- en meertaligheid andere sociaal culturele achtergrond

Leesplezier	Leesaanpak	Leesvertrouwen
Sluit aan bij interesses • Houd rekening met verschillen in culturele achtergrond en de rol van geletterdheid in de socio-culturele achtergrond. • Zorg voor diverse boeken die aansluiten bij diverse (culturele) achtergronden of land van herkomst. • Zorg voor boeken met (hoofd)personages waarin leerlingen zich kunnen herkennen. Zorg voor sociale interactie • Laat de leerling met een taalmaatje samenwerken. • Laat leerlingen met elkaar praten of discussiëren over teksten en boeken, gekoppeld aan hun verschillende achtergronden. • Laat leerlingen samenwerken en uitwisselen rondom verschillende culturele thema's uit de boeken. Versterk het gevoel van autonomie • Help leerlingen bij hun keuze door ze te laten letten op tekstkenmerken, lengte van hoofdstukken, structuur, aanwezigheid van plaatjes of foto's, de kaft en achterflap. • Laat leerlingen ook kiezen uit boeken in de eigen taal als het doel van vrij lezen leesplezier en motivatie is.	Maak het belang van lezen duidelijk • Bespreek of en waarom de leerling lezen belangrijk vindt. Bespreek verschillende persoonlijke doelen. Doelen kunnen te maken hebben met bijvoorbeeld betere beheersing van het Nederlands of meer te weten komen over de eigen culturele achtergrond. • Leg uit dat door veel lezen, de leerling zijn/haar kennis over onderwerpen maar ook van de Nederlandse taal (o.a. woordenschat) kan uitbreiden. • Zorg voor relevante, betekenisvolle leestaken en opdrachten die de inspanning belonen.	Vergroot het competentiegevoel • Maak een zorgvuldige selectie van leesbaar leesmateriaal (tekstlengte, moeilijkheidsgraad, etc.) waaruit een leerling kan kiezen. • Besteed aandacht aan oplossingsgerichte leesstrategieën zoals 'als ik een woord niet begrijp, zoek ik het op of vraag hulp.' • Laat leerlingen gebruik maken van woordenhulp zoals een (online) woordenboek of vertaalprogramma. • Laat leerlingen nieuw geleerde woorden of uitdrukkingen onderstrepen of opschrijven. • Laat leerlingen verschillende boeken en teksten rondom een zelfde thema of onderwerp lezen zodat ze herhaald met woorden en begrippen in aanraking komen. • Koppel het persoonlijke of eigen succes van de leerling aan de inzet van de leerling. Zo ervaart de leerling dat de geleverde moeite / inzet tot resultaat leidt. Maak geen vergelijking met andere leerlingen.

Aandacht en concentratie (symptomen van) ADHD of ADD

Leesplezier	Leesaanpak	Leesvertrouwen
Sluit aan bij interesses • Geef leerlingen de mogelijkheid om korte teksten of verhalen te lezen, bijvoorbeeld rond een bepaald thema of onderwerp. • Houd rekening met de korte spanningsboog door de leestaak en de opdrachten in te korten en hierin te variëren. Zorg voor sociale interactie • Maak duidelijke afspraken en regels bij samenwerkingsactiviteiten. Spreek bijvoorbeeld rollen binnen de groep af en help met het bewaken van de tijd. • Laat leerlingen met een duidelijk stappenplan werken. • Houd rekening met de wisselwerking tussen leerlingen bij het samenstellen van groepjes of duo's. Versterk het gevoel van autonomie • Maak de leerling zelf verantwoordelijk voor de planning door het zelf op te laten schrijven. • Geef de leerling keuzes maar doe dit binnen een vastgesteld kader of structuur. Beperk de keuzes en ondersteun de leerling hierbij. • Laat de leerling meebeslissen over hoe hij het best ondersteund kan worden bij taken die aandacht en concentratie vragen.	Maak het belang van lezen duidelijk • Maak duidelijk wat het nut is van lezen (Wat heb ik eraan? Wat kan ik ermee?). • Zorg ervoor dat het leesmateriaal relevant is door aan te sluiten bij de actualiteit of de 'echte wereld'. • Koppel het lezen aan het laten zien van een tv-fragment of zoeken van extra informatie op het internet.	Vergroot het competentiegevoel • Zorg voor afwisseling in (korte) taken binnen de les om de aandacht te behouden. Varieer in opdrachten. • Bied een leerling extra structuur door de stappen binnen de les expliciet te maken. • Kies voor materiaal met een duidelijke structuur, kopjes en ondersteunende afbeeldingen of foto's. • Kort lange opdrachten in of verdeel ze in kleinere deelopdrachten. • Laat de leerling de leestaak uitvoeren op een plek waar hij niet snel wordt afgeleid, bijvoorbeeld geen afleiding uit de gang. Overleg met de leerling in welke situatie hij zich het best kan concentreren en hoe daarin ondersteund kan worden. • Bespreek met de leerling wat hij nodig heeft om zich op de leestaak te kunnen richten. • Benadruk succeservaringen gericht op het proces, de inspanning en inzet in relatie tot de taak ('je hebt 10 minuten zelfstandig gelezen en hebt het hele verhaal uit').

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Kenmerken van o.a. autismespectrum stoornis

Leesplezier	Leesaanpak	Leesvertrouwen
Sluit aan bij interesses • Sluit zo veel mogelijk aan bij de voorkeuren van de leerling en blijf zo dicht mogelijk bij het 'echte leven' en herkenbare situaties en/of personages. • De leerling kan een sterke voorkeur voor informatieve of feitelijke teksten hebben. • Zorg ook voor boeken waarin hun eigen ervaringen (bijvoorbeeld moeite met sociale interactie) aan bod komt. Zorg voor sociale interactie • De leerling kan een sterke voorkeur voor individueel werken hebben. • Maak concrete regels en stappen bij samenwerkingsactiviteiten zodat deze voorspelbaar zijn. • Zorg ervoor dat de activiteiten en rollen duidelijk afgebakend zijn. • Kies voor samenwerkingsactiviteiten die geen groot beroep op samenwerking doen. Laat leerlingen bijvoorbeeld uitwisselen maar vraag niet om samen tot een oplossing te komen. • Houd rekening met de wisselwerking tussen leerlingen bij het samenstellen van groepjes of duo's. Versterk het gevoel van autonomie • Geef de leerling keuzes maar doe dit binnen een vastgesteld kader of vaste structuur. Beperk de keuzes en ondersteun de leerling hierbij. • Zorg voor een overzichtelijke presentatie van boeken en opdrachten. • Ondersteun de leerling bij zelfstandig werken door duidelijk te maken wat hij wanneer moet doen en wat de leerling doet als hij klaar is.	Maak het belang van lezen duidelijk • Maak duidelijk wat het nut is van lezen (wat heb ik eraan? Wat kan ik ermee?) aansluitend bij de persoonlijke doelen en interesses. • Zorg ervoor dat het leesmateriaal relevant is door aan te sluiten bij de actualiteit of de 'echte wereld' waarin de leerling zich kan verplaatsen. • Koppel het lezen van een tekst aan bruikbare situaties zoals het lezen van de spelregels van een sport die in de gymles gedaan wordt, het lezen van een (online) filmkrant om een film uit te kiezen.	Vergroot het competentiegevoel • Geef de leerling voldoende tijd om de opdracht af te ronden. • Laat leerlingen bij vrije leesopdrachten gebruik maken van een stappenschema zodat ze weten hoe ze de taak moeten uitvoeren. • Geef na afloop van de leesactiviteit direct feedback op het proces. • Help leerlingen aangeleerde leesstrategieën ook toe te passen bij vrij lezen en andere leestaken door zelf dit eerst voor te doen (model). • Zorg voor herhaling. • Laat de leerling gebruik maken van visuele ondersteuning bij teksten (grafische modellen) om de leesopdracht te structureren. • Help leerlingen zich te verplaatsen in de personages door een koppeling naar de eigen wereld, het bieden van visuele ondersteuning (concreet materiaal, afbeeldingen, filmtrailer) en het stellen van vragen (hoe zou jij dat doen?). • Laat leerlingen de gelezen tekst in beelden vertellen (maken van een collage, tekening, etc.). • Zorg voor veel succeservaringen die je toeschrijft aan de inzet van de leerling.

3.3 Leesbevorderingsprogramma's

Dit is een selectie die niet uitputtend of volledig is. Bovendien worden er met enige regelmaat nieuwe programma's ontwikkeld.
Zie ook: www.lezeninhetvmbo.nl

1	Leeskracht		37
2	Leesdok		39
3	De Weddenschap		41
4	Leeskilometers maken op school		43
5	Nieuws in de klas		45
6	Jonge Jury		47

LEESKRACHT

Leeskracht is een programma ontwikkeld door de bibliotheken van de vier grote steden, in samenwerking met Kunst van Lezen en met medewerking van de Stichting Leerplanontwikkeling (SLO). Het programma omvat verschillende onderdelen die voornamelijk gericht zijn op het vergroten van het leesplezier. Allereerst biedt Leeskracht een app (te downloaden of te doorlopen via de website) die jongeren helpt bij het selecteren van een leesboek. Leerlingen moeten hiervoor een aantal keer een keuze maken tussen twee foto's. Op basis van deze keuzes worden drie 'genres' geselecteerd en per genre drie leestips (boeken of tijdschriften) gegeven. Ook is er een actuele boekenlijst die leerlingen en docenten in kunnen zien. Naast titels en auteurs, zijn ook kaften weergegeven en wordt er een korte omschrijving van ieder boek gegeven. Tenslotte biedt het programma ook een lesmodule. Binnen de lesmodule kan een docent verschillende korte opdrachten voor de leerlingen klaarzetten. Deze opdrachten zijn gericht op boeken en kunnen door leerlingen individueel, in groepjes en klassikaal gemaakt worden. De opdrachten zelf zijn redelijk kort en kunnen input leveren voor een klassikale discussie over verschillende aspecten van lezen.

Website: www.leeskracht.nl

Kenmerken van het programma

Doel	Vergroten van het leesplezier en het vergroten van de woordenschat.
Doelgroep	Leerlingen uit de onderbouw van het vmbo (leeftijd 12 tot 15 jaar).
Rol docent	De docent bepaalt welke opdrachten de leerlingen krijgen en zorgt ervoor dat de opdrachten in de les klassikaal besproken worden.
Niveaudifferentiatie	Nee
Duur en frequentie	Door de docent zelf te bepalen.
Organisatie	Individueel
Klassikaal	Boeken lezen en opdrachten maken.
Wijze van aanbod	Interactieve lessen en opdrachten in groepsverband.
	Digitaal

Effectieve elementen

In de tabel hieronder zijn de elementen weergegeven die een leesbevorderingsprogramma effectief maken. De elementen die blauw gearceerd zijn komen al in voldoende mate in Leeskracht terug. Hoe dit gedaan wordt, wordt kort in de tabel toegelicht en waar mogelijk aangevuld. Voor de andere elementen worden suggesties gedaan hoe het programma aangepast en versterkt kan worden.

Element	
Beheersingsdoelen	Door beheersingsdoelen aan het werken met dit programma toe te voegen, kan met dit programma effectiever aan leesbevordering gewerkt worden. In 2.3 (p. 23) worden voorbeelden gegeven van beheersingsdoelen op verschillende niveaus.
Sluit aan bij interesses	Met behulp van een app worden leerlingen ondersteund bij het kiezen van leesmateriaal (boek of tijdschrift) dat bij hun eigen interesse past. Deze app is gemakkelijk in gebruik. Hoewel leerlingen door de app al ondersteund worden in hun boekkeuze, kan het zinvol zijn om deze app samen te doorlopen. Keuzes kunnen dan besproken worden om meer zicht te krijgen op de interesses van de leerling (waarom voor deze foto gekozen?) en uiteindelijk samen een boek te kiezen (leerlingen krijgen vaak negen opties).
Sociale interactie	De opdrachten die worden aangeboden binnen de leesmodule zijn individueel. Om de interactie te vergroten kunnen deze opdrachten ook in groepjes of klassikaal gemaakt worden. Voorbeeld: een van de opdrachten in de lesmodule is het maken van een avatar (www.avachara.com) bij de hoofdpersoon uit een stukje aangeboden tekst. Laat leerlingen deze avatars in groepjes of klassikaal met elkaar vergelijken en bespreken. Waarom hebben ze hun avatar zo gemaakt? Er kan ook gekozen worden om een avatar te maken van de hoofdpersoon uit het eigen boek.
Autonomie	Leerlingen mogen binnen het programma zelf kiezen welk boek of tijdschrift ze lezen. Dit gevoel van autonomie kan versterkt worden door leerlingen inspraak te laten hebben in welke lesopdrachten gemaakt worden en wanneer ze dit doen.
Belang van lezen	Het programma Leeskracht biedt een film ter promotie van het lezen. Hier kan een gesprek aan gekoppeld worden over het nut van lezen. Herhaal dit gesprek op regelmatige basis, eventueel met andere invalshoeken (nu, werk, privé).
Competentiegevoel	In het programma krijgen leerlingen suggesties voor eenvoudige boeken die speciaal voor de onderbouw van het vmbo en het praktijkonderwijs zijn geselecteerd. Door te kiezen voor een van deze boeken wordt de kans op succeservaringen vergroot.

Leesdok

Leesdok is een compleet leesbevorderingsprogramma ontwikkeld door de CED-groep en heeft als missie van elke leerling een gemotiveerde en succesvolle lezer te maken. Dit programma biedt een doorlopende leerlijn voor lezen met aandacht voor begrijpend lezen en technische leesvaardigheid, leesattitude en belevend lezen. De leerling legt gedurende het volgen van het programma een leesportfolio aan waarbij het ontwikkelen van leesplezier en het maken van leeskilometers centraal staan. Hierbij ligt de nadruk op individuele ontwikkeling en individuele beheersingsdoelen. Docenten voeren hiertoe ontwikkelgesprekken met de leerling, leerlingen maken boekverwerkingsactiviteiten en wisselen leeservaringen uit. Binnen Leesdok worden zeven verschillende niveaus onderscheiden. De doelen per niveau staan op niveaukaarten waardoor de leerling weet waar hij aan moet werken. Ontwikkeling van de leerling is zichtbaar binnen het programma. Tot slot biedt het programma een boekenlijst en verwijzingen naar bronnen voor lees- en boekentips.

De map met materialen is erg compleet, maar vanuit de ontwikkelaars wordt aangeraden om een Leesdok-cursus te volgen om het maximale uit dit programma te halen. Mocht u ervoor kiezen om binnen dit project voor Leesdok te kiezen, geef dit dan door aan de procesbegeleider dan kijken wij waar we u kunnen ondersteunen.

Kenmerken van het programma

Doel	Leesplezier vergroten en leeskilometers maken.
Doelgroep	Leerlingen in de onder- en bovenbouw van het vmbo t/m vwo.
Rol docent	Het grootste gedeelte van de les lezen leerlingen zelfstandig in hun boek om leeskilometers te maken. De start en afsluiting van de les is gezamenlijk onder leiding van de docent. De docent speelt daarnaast een belangrijke rol tijdens de ontwikkelingsgesprekken.
Niveaudifferentiatie	Ja, er worden zeven verschillende niveaus onderscheiden. Ieder niveau heeft zijn eigen doelen.
Duur en frequentie	Eén lesuur per week waarin leerlingen leeskilometers maken en er ruimte is voor leesbevorderingsactiviteiten.
Organisatie Individueel	Individueel: leeskilometers maken (ongeveer 30 minuten). In groepjes / klassikaal: uitvoeren van leesbevorderingsactiviteiten (ongeveer 30 minuten).
Wijze van aanbod	Papier

Effectieve elementen

In de tabel hieronder zijn de elementen weergegeven die een leesbevorderingsprogramma effectief maken. De elementen die blauw gearceerd zijn komen al in voldoende mate in Leeskracht terug. Hoe dit gedaan wordt, wordt kort in de tabel toegelicht en waar mogelijk aangevuld. Voor de andere elementen worden suggesties gedaan hoe het programma aangepast en versterkt kan worden.

Element	
Beheersingsdoelen	Binnen het programma worden op verschillende niveaus beheersingsdoelen aangeboden. Deze beheersingsdoelen geven inzicht in wat een leerling doet voordat hij of zij gaat lezen, doet tijdens het lezen en doet na het lezen. Er kan expliciet nagegaan worden welke doelen al behaald zijn en aan welke doelen nog gewerkt moet worden.
Sluit aan bij interesses	Op ieder niveau worden boeksuggesties gedaan. Voor leerlingen met een lage motivatie is het extra belangrijk dat boeken goed aansluiten bij de eigen interesses en de eigen belevingswereld. Het kan zijn dat de suggesties niet aansluiten bij de eigen interesse. Beperk de leerlingen dus niet tot de suggesties. Help leerlingen bij het maken van een goede boekkeuze, dit kan bijvoorbeeld door met ze in gesprek te gaan, door een app of website te gebruiken of door een combinatie van deze twee. Sta ook toe dat ze van boek wisselen als het gekozen boek niet aan de verwachtingen voldoet.
Sociale interactie	Een Leesdok-les kan een vast format met vaste lesonderdelen hebben. Twee van deze onderdelen bevatten een sociale interactie-element. Tijdens deze onderdelen kan er klassikaal en in interactie ingegaan worden op leesbeleving.
Autonomie	Geef leerlingen zelf inspraak in welke doelen ze willen behalen in een bepaalde periode. De ontwikkelingsformulieren kunnen hiervoor ingezet worden. Leerlingen kunnen zelf aangeven welke doelen van de niveaukaart ze al beheersen en aan welke doelen ze nog willen werken. Daarnaast kunnen leerlingen ook mee beslissen in de verwerkingsopdrachten die ze doen.
Belang van lezen	Leerlingen hebben de mogelijkheid om een leesregistratieformulier in te vullen. Op dit formulier vullen ze onder andere in wanneer ze gelezen hebben, wat ze gelezen hebben en waar ze gelezen hebben. Laat leerlingen ook met welk doel ze hebben gelezen. Een dergelijk formulier geeft leerlingen inzicht het belang van lezen in de dagelijkse praktijk waardoor ze het nut beter gaan inzien.
Competentiegevoel	Binnen het programma worden beheersingsdoelen aangeboden op verschillende niveaus. Als de gestelde leerdoelen in de laagste niveaukaart (koper) te hoog gegrepen zijn, probeer dan voor of samen met de leerling haalbare doelen te stellen zodat de kans op een succeservaring bij het lezen wordt vergroot.

DE WEDDENSCHAP.NL

De Weddenschap is een leesbevorderingsprogramma ontwikkeld door Stichting Lezen. De Weddenschap is gemodelleerd naar leesactiviteiten voor zogenaamde 'aanzelende lezers' in het Verenigd Koninkrijk (Six Books Challenge) en Vlaanderen (De Weddenschap). Deze activiteiten gaan uit van het principe van reader development. Hierbij staat de lezer centraal. Het gaat erom de lezer vertrouwd te laten raken met boeken en lezen, en daar plezier aan te laten beleven. De uitdaging van De Weddenschap is om in een half jaar tijd drie boeken te lezen. Wanneer dit lukt is de missie voltooid en krijgen de leerlingen een certificaat. Om leerlingen te motiveren worden ze uitgedaagd door bekende Nederlanders middels filmpjes op de website van het programma. Leerlingen kunnen een van deze BN'ers kiezen als leescoach.

Op de docentenpagina van de website worden naast lessuggesties ook tips en achtergrondinformatie aangeboden. Ook is er promotiemateriaal te vinden. Zo is er een leuke poster ontwikkeld waar leerlingen die de weddenschap aangaan een handtekening kunnen plaatsen.

Website: www.deweddenschap.nl

Kenmerken van het programma

Doel	Leesplezier vergroten door positieve leeservaringen te creëren.
Doelgroep	Leerlingen in het vmbo en het mbo.
Rol docent	De docent fungeert als coach en houdt de voortgang van de leerlingen bij. Daarnaast kan een docent extra leesbevorderingsactiviteiten uitvoeren tijdens de les.
Niveaudifferentiatie	Nee
Duur en frequentie	Half jaar, maar kan aangepast worden naar de situatie van de school.
Organisatie Individueel	Individueel: leerlingen lezen de boeken individueel. Klassikaal: docenten kunnen klassikaal extra leesbevorderingsactiviteiten uitvoeren.
Wijze van aanbod	Papier en digitaal

Effectieve elementen

In de tabel hieronder zijn de elementen weergegeven die een leesbevorderingsprogramma effectief maken. De elementen die blauw gearceerd zijn komen al in voldoende mate in De Weddenschap terug. Hoe dit gedaan wordt, wordt kort in de tabel toegelicht. Voor een aantal andere elementen worden suggesties gedaan hoe het programma aangepast en versterkt kan worden.

Element	
Beheersingsdoelen	Binnen De Weddenschap wordt er een doel gesteld qua aantal te lezen boeken. Door beheersingsdoelen aan het werken met dit programma toe te voegen, kan met dit programma effectiever aan leesbevordering gewerkt worden. In 2.3 (p. 23) worden voorbeelden gegeven van beheersingsdoelen op verschillende niveaus.
Sluit aan bij interesses	Op de website van De Weddenschap worden diverse sites aangeraden om te helpen bij boekenkeuze. Maak hiervan gebruik om leerlingen boeken te laten kiezen. Sta ook toe dat ze van boek wisselen als het gekozen boek niet aan de verwachtingen voldoet.
Sociale interactie	Organiseer een leuke startactiviteit aan de start van de leesperiode. Tijdens deze startactiviteit kunnen leerlingen hun handtekeningen onder het 'contract' zetten, een leescoach kiezen en samen een doel vastleggen (aantal boeken/ hoofdstukken etc.). Ook kan er dan een leuke activiteit bedacht worden wanneer iedereen aan het einde van de periode het leesdoel behaald heeft (bijv. een film kijken, iets lekkers eten tijdens de les etc.)
Autonomie	Leerlingen kunnen kiezen uit drie coaches die ieder drie boeken lezen. Dit geeft ze enige mate van autonomie. Leerlingen kunnen ervoor kiezen om de boeken te lezen die hun leescoach ook leest, maar de autonomie kan versterkt worden door ze ook te laten kiezen voor anderen boeken. Ondersteun leerlingen hierin. Geef leerlingen voldoende tijd om een goed boek te kiezen.
Belang van lezen	Ga met leerlingen regelmatig in gesprek over het nut van lezen. Het programma Leeskracht (p. 37) biedt een film ter promotie van het lezen. Hier kan een gesprek aan gekoppeld worden over het nut van lezen. Herhaal dit gesprek op regelmatige basis, eventueel met andere invalshoeken (nu, werk, privé), om het voor leerlingen scherp te houden waarom het belangrijk is dat ze goed kunnen lezen.
Competentiegevoel	De Weddenschap gaat uit van drie gelezen boeken in een half jaar. Voor sommige leerlingen is dit niet haalbaar. Help leerlingen bij het kiezen van boeken die niet alleen aansluiten bij de interesse maar ook bij hun niveau. Pas het aantal boeken aan, of maak afspraken over het aantal hoofdstukken dat gelezen moet worden. Door aan te sluiten bij de eigen vaardigheden, wordt de kans op succeservaringen vergroot.

4



Leeskilometers maken op school is een aanpak ontwikkeld door het CPS voor het uitvoeren en implementeren van vrij lezen op school. Dit boek, inclusief 95 werkbladen, biedt implementatietips om het vrij lezen op een verantwoorde manier in te zetten. Daarnaast bevat het boek opdrachten over boeken die klassikaal, individueel of in duo's door leerlingen gemaakt kunnen worden. Hiervoor zijn in totaal 95 werkbladen. Dit programma is bij een aantal pilotscholen op effectiviteit onderzocht.

Kenmerken van het programma

Doel	Vergroten van de leesmotivatie, achtergrondkennis en woordenschat.
Doelgroep	Primair onderwijs, voortgezet onderwijs (vmbo t/m vwo) en mbo.
Rol docent	De docent fungeert als rolmodel: als de docent leest zullen leerlingen ook eerder geneigd zijn om te lezen. De docent biedt ondersteuning bij de boekkeuze, zorgt voor stilte en rust tijdens het vrij lezen en begeleiden van de interactie tussen leerlingen over wat ze hebben gelezen.
Niveaudifferentiatie	Nee
Duur en frequentie	Twee tot drie vrij-leesmomenten van 30 minuten per week.
Organisatie Individueel	Individueel: vrij lezen Klassikaal/groepjes: opdrachten en werkbladen maken
Wijze van aanbod	Papier en digitaal

Effectieve elementen

In de tabel hieronder zijn de elementen weergegeven die een leesbevorderingsprogramma effectief maken. De elementen die blauw gearceerd zijn komen al in voldoende mate in Leeskilometers maken op school terug. Hoe dit gedaan wordt, wordt kort in de tabel toegelicht. Voor een aantal andere elementen worden suggesties gedaan hoe het programma aangepast en versterkt kan worden.

Element	
Beheersingsdoelen	Door beheersingsdoelen aan het werken met dit programma toe te voegen, kan met dit programma effectiever aan leesbevordering gewerkt worden. In 2.3 (p. 23) worden voorbeelden gegeven van beheersingsdoelen op verschillende niveaus.
Sluit aan bij interesses	Leerlingen mogen zelf kiezen welk boek ze lezen. Het doel van het programma is om leerlingen meer te laten lezen. Beperk leerlingen daarom niet alleen tot het lezen van een boek. Als een leerling bijvoorbeeld een tijdschrift wil lezen omdat ze deze interessanter vinden, is dit ook goed. Help leerlingen daarnaast bij hun keuze voor het leesmateriaal, dit kan bijvoorbeeld door met ze in gesprek te gaan, door een app of website te gebruiken of door een combinatie van deze twee. Sta ook toe dat ze van boek wisselen als het gekozen boek niet aan de verwachtingen voldoet.
Sociale interactie	Bij het boek worden opdrachten en werkbladen aangeboden die in groepjes of klassikaal gemaakt kunnen worden. Door deze verwerkingsopdrachten aan de les toe te voegen wordt de sociale interactie vergroot.
Autonomie	Geef leerlingen zelf inspraak in de opzet van de les. Laat leerlingen mee denken over welke verwerkingsopdrachten ze willen maken en in welke werkvorm (groepjes, klassikaal) ze dit willen doen.
Belang van lezen	Ga met leerlingen regelmatig in gesprek over het nut van lezen. Het programma Leeskracht (p. 37) biedt een film ter promotie van het lezen. Hier kan een gesprek aan gekoppeld worden over het nut van lezen. Herhaal dit gesprek op regelmatige basis, eventueel met andere invalshoeken (nu, werk, privé), om het voor leerlingen scherp te houden waarom het belangrijk is dat ze goed kunnen lezen.
Competentiegevoel	De verwerkingsopdrachten worden aangeboden op 1F niveau. In het boek worden echter ook tips gegeven voor hoe ook leerlingen die dit niveau nog niet behaald hebben op een goede manier aan de opdrachten kunnen werken en succeservaringen op kunnen doen. Leg de lat niet te hoog bij tijdsduur die je leerlingen geeft om tijdens de les te lezen. Binnen het programma wordt aangegeven dat leerlingen minimaal 20 minuten moeten stillezen, dit om echt in het lezen te komen. Voor sommige leerlingen is dit te hoog gegrepen. Je kunt deze leerlingen beter effectief 5-10 minuten laten lezen en voorzien van positieve feedback wanneer dit lukt om ze zo succeservaringen op te laten doen.

5

Nieuws in de klas



Voor de algemene ontwikkeling van leerlingen is het belangrijk dat zij het nieuws volgen. Dit is echter een vaardigheid die de meeste leerlingen zich niet automatisch eigen maken. Nieuws in de klas biedt lespakketten, lessuggesties en praktijkvoorbeelden waarmee nieuws als instrument in de les gebruikt kan worden. Door met journalistieke bronnen te werken, verbreden en verdiepen leerlingen hun algemene ontwikkeling en breiden ze tegelijkertijd hun taalvaardigheden uit. Bovendien verhoogt het werken met de actualiteit de betrokkenheid en motivatie van leerlingen. Het programma bevat verschillende onderwerpen waarmee de docent af kan stemmen op de interesse van de leerlingen.

Website: www.nieuwsindeklas.nl

Kenmerken van het programma

Doel	Leerlingen op speelse wijze in aanraking laten komen met het nieuws, versterken van mediawijsheid, taalvaardigheid en burgerschap.
Doelgroep	Primair onderwijs en vmbo t/m vwo.
Rol docent	De docent heeft een sturende rol aangezien de activiteiten veelal klassikaal zijn.
Niveaudifferentiatie	Boeken en opdrachten worden op verschillende niveaus aangeboden.
Duur en frequentie	Door de docent zelf te bepalen. Er zijn lessuggesties en lespakketten beschikbaar die verschillen in duur en frequentie.
Organisatie	Individueel, in groepjes en klassikaal.
Klassikaal	Interactieve lessen en opdrachten in groepsverband.
Wijze van aanbod	Papier en digitaal

Effectieve elementen

In de tabel hieronder zijn de elementen weergegeven die een leesbevorderingsprogramma effectief maken. De elementen die blauw gearceerd zijn komen al in voldoende mate in Nieuws in de klas terug. Hoe dit gedaan wordt, wordt kort in de tabel toegelicht. Voor een aantal andere elementen worden suggesties gedaan hoe het programma aangepast en versterkt kan worden.

Element	
Beheersingsdoelen	Door beheersingsdoelen aan het werken met dit programma toe te voegen, kan met dit programma effectiever aan leesbevordering gewerkt worden. In 2.3 (p. 23) worden voorbeelden gegeven van beheersingsdoelen op verschillende niveaus.
Sluit aan bij interesses	De onderwerpen die binnen dit programma gekozen worden sluiten aan bij de actualiteiten. Over het algemeen werkt dit motiverend voor leerlingen. Eerder aangeboden lessen zijn terug te vinden in het archief. Hierdoor is het ook mogelijk om met een les niet aan te sluiten bij een onderwerp uit het nieuws maar aan te sluiten bij een gebeurtenis binnen de klas of school (zowel positief als negatief).
Sociale interactie	Sommige lessen zijn zo ontwikkeld dat leerlingen deze individueel kunnen maken, andere lessen zijn zo ontwikkeld dat ze juist de interactie bevorderen doordat leerlingen in groepjes of klassikaal aan een opdracht werken. Juist deze gezamenlijk opdrachten dragen bij aan leesbevordering.
Autonomie	Geef leerlingen zelf inspraak in welke onderwerpen gekozen worden en welke activiteiten hierbij gedaan worden.
Belang van lezen	Door aan te sluiten bij actualiteiten en hierbij gebruik te maken van natuurlijke nieuwsbronnen (kranten, online media, etc.) wordt het nut van lezen voor leerlingen meteen duidelijk. Het is daarnaast ook belangrijk om leerlingen te praten over fictie-lezen. Het programma Leeskracht (p. 37) biedt een film ter promotie van het lezen. Hier kan een gesprek aan gekoppeld worden over het nut van lezen.
Competentiegevoel	De opdrachten worden op verschillende niveaus aangeboden, maar binnen deze niveaus is er nog ruimte voor differentiatie. Zorg ervoor dat alle leerlingen voldoende ondersteund worden bij het maken van de opdrachten zodat alle leerlingen succeservaringen opdoen tijdens de les.



Stichting Lezen en Passionate Bulkboek willen met de Jonge Jury ervoor zorgen dat jongeren met plezier lezen en een mening hebben over de boeken die ze lezen. Leerlingen kunnen ieder jaar een aantal jeugdboeken lezen en brengen een stem uit op hun favoriete titels. De boeken die in aanmerking komen voor de Prijs van de Jonge Jury, zijn te vinden op de website. De drie boeken met de meeste stemmen worden genomineerd voor de Prijs van de Jonge Jury. Het lesmateriaal dat bij dit programma wordt aangeboden gaat uit van natuurlijke differentiatie. Het lesmateriaal is modulair opgebouwd en kan direct in de lessen Nederlands toegepast worden. De docent is vrij hier zelf een route in uit te stippelen. De leden van het Jonge Jury Boekgenootschap presenteren de titels in filmpjes, waar de startles op inhaakt. Achtereenvolgens kan het hele boek gelezen worden en belevingsopdrachten gemaakt worden, of wordt juist alleen een fragment gelezen en worden de theoretische vragen behandeld. Het geheel nieuw ontwikkelde lesmateriaal is in samenwerking met de vier lesmethoden Nederlands (Op Niveau Onderbouw, Nieuw Nederlands, Taalent en Plot 26) geschreven. De lesbrieven sluiten naadloos aan op het curriculum en de kerndoelen per vakpakket. Docenten hoeven dus geen extra tijd of lessen in te ruimen en kunnen direct met het lesmateriaal aan de slag.

Website: www.jongejury.nl

Kenmerken van het programma

Doel	Leesbevordering.
Doelgroep	Leerlingen in het vo (vmbo t/m vwo).
Rol docent	De docent dient ervoor te zorgen dat leerlingen de mogelijkheid hebben om het gekozen boek te lezen. Daarnaast heeft de docent een sturende rol tijdens de lessen.
Niveaudifferentiatie	Ja, boeken op verschillende niveaus.
Duur en frequentie	Staat niet vast.
Organisatie Individueel	Individueel: lezen van het boek. Klassikaal: belevingsopdrachten.
Wijze van aanbod	Papier

Effectieve elementen

In de tabel hieronder zijn de elementen weergegeven die een leesbevorderingsprogramma effectief maken. De elementen die blauw gearceerd zijn komen al in voldoende mate in De Jonge Jury terug. Hoe dit gedaan wordt, wordt kort in de tabel toegelicht. Voor een aantal andere elementen worden suggesties gedaan hoe het programma aangepast en versterkt kan worden.

Element	
Beheersingsdoelen	Door beheersingsdoelen aan het werken met dit programma toe te voegen, kan met dit programma effectiever aan leesbevordering gewerkt worden. In 2.3 (p. 23) worden voorbeelden gegeven van beheersingsdoelen op verschillende niveaus.
Sluit aan bij interesses	Er is een lijst opgesteld met boeken die in aanmerking komen voor de prijs. Help leerlingen bij het kiezen van een boek dat past bij de eigen interesse, dit kan bijvoorbeeld door met ze in gesprek te gaan. Sta ook toe dat ze van boek wisselen als het gekozen boek niet aan de verwachtingen voldoet.
Sociale interactie	Er worden lesbrieven aangeboden die aansluiten bij verschillende lesmethoden Nederlands. Deze lesbrieven bevatten onder andere verdiepingsactiviteiten bij tekstdelen uit verschillende boeken. Door leerlingen deze opdrachten samen te laten maken en/of klassikaal te bespreken wordt de sociale interactie bevorderd. Ook kan de klas deelnemen aan de centrale (waarschijnlijk in Utrecht) of lokale (op school) Dag van de Jonge Jury. Tijdens deze dag staat sociale interactie rondom de Jonge Jury centraal. Op de website is meer informatie te vinden over deze dag.
Autonomie	Binnen het programma worden verschillende verwerkingsopdrachten aangeboden. Geef leerlingen zelf inspraak in welke opdrachten er gedaan worden en in welke werkvorm dit gebeurt.
Belang van lezen	Ga met leerlingen regelmatig in gesprek over het nut van lezen. Het programma Leeskracht (p. 37) biedt een film ter promotie van het lezen. Hier kan een gesprek aan gekoppeld worden over het nut van lezen. Herhaal dit gesprek op regelmatige basis, eventueel met andere invalshoeken (nu, werk, privé).
Competentiegevoel	De Jonge Jury gaat ervan uit dat leerlingen meerdere boeken lezen. Dit is niet voor alle leerlingen haalbaar. Voor de meeste leerlingen is het al knap als zij één boek uitlezen. Leerlingen kunnen bijvoorbeeld ook één boek lezen en aan elkaar presenteren. Stem op basis van deze presentaties als klas op een of meerdere boeken. De lessen die aangeboden worden, kunnen voor sommige leerlingen lastig zijn. Ondersteun leerlingen bij het maken van de opdrachten door ze bijvoorbeeld samen te laten werken met andere leerlingen of door opdrachten met leerlingen voor te bespreken. Op deze manier is de kans groter dat leerlingen succeservaringen opdoen.

3.4 Losse activiteiten

De losse activiteiten die hieronder aan bod komen, kunnen los ingezet worden of in combinatie met de leesbevorderingsprogramma's die eerder zijn beschreven. De activiteiten zijn onderverdeeld in verwerkingsactiviteiten en activiteiten die gericht zijn op de mediatheek en bibliotheek. Zie daarnaast ook de website www.lezeninhetvmbo.nl/aan-de-slag voor diverse activiteiten.

Verwerkingsopdrachten

Door middel van verwerkingsopdrachten krijgen de leerlingen de mogelijkheid om hun ervaringen over dat wat ze hebben gelezen te verwerken met concrete activiteiten. Verwerkingsopdrachten kunnen in allerlei vormen worden aangeboden waardoor kan worden aangesloten bij de interesses van leerlingen. Daarnaast biedt het mogelijkheden voor sociale interactie.

De mediatheek, bibliotheek en schrijvers

Sommige leerlingen gaan niet snel uit zichzelf naar de mediatheek of bibliotheek. Soms komt dit, omdat ze het niet leuk vinden om een boek te lezen, maar soms komt dit ook doordat ze niet weten wat voor leesmateriaal er beschikbaar is een bibliotheek of mediatheek, of omdat ze niet zo goed weten hoe ze leesmateriaal kunnen vinden dat aansluiten bij de eigen interesses en het eigen niveau. Er zijn verschillende activiteiten om leerlingen kennis te laten maken met de bibliotheek zodat ze erachter komen wat de bibliotheek / mediatheek te bieden heeft.

Boek en film

- **Boekverfilmingsscript:** bij deze opdracht is het doel het schrijven van een filmscript over een boek wat je hebt gelezen. De kaders geven de leerlingen vorm door een mindmap te maken over het gelezen boek. In een volgende opdracht gaan de leerlingen aan de slag met het schrijven van het filmscript. Werkbladen zijn beschikbaar via EYE film www.kijk-goed.eyefilm.nl voor o.a. de volgende boeken / films: Oorlogswinter, Pijnstillers, Boy 7, De Koning van Katoren, Kappen! en Afblijven.
- **Casting:** als je het boek wat je hebt gelezen zou verfilmen, welke eigenschappen zou de acteur/actrice die de rol moet spelen moeten hebben om het personage uit het boek te spelen? Werkblad beschikbaar via EYE film www.kijk-goed.eyefilm.nl/films/spijt?highlight=spijt
- **Fotoverhaal:** laat leerlingen in groepjes een fotoverhaal maken over een boek dat ze hebben gelezen. Een idee voor een werkblad, dat je ook kunt gebruiken over een gelezen boek, staat is beschikbaar via EYE film www.kijk-goed.eyefilm.nl/films/spijt?highlight=spijt Je kunt leerlingen hierbij ook de opdracht meegeven dat ze zelf een alternatief einde mogen bedenken.
- **Storyboard:** een storyboard geeft weer hoe een filmscene eruit komt te zien. Laat leerlingen in groepjes of individueel een storyboard maken voor een gebeurtenis uit een boek dat ze hebben gelezen. Een werkblad met video's van voorbeelden is beschikbaar via EYE film www.kijk-goed.eyefilm.nl/films/left-luggage
- **Boekverfilming kijken:** leerlingen lezen met de gehele klas een boek en kijken nadat deze uit is de film. Vervolgens kunnen leerlingen in groepjes met elkaar in gesprek gaan over de overeenkomsten en verschillen die hen zijn opgevallen.
- **Trailer maken** (*Buchtrailer en Book Trailers for Readers*): een verwerkingsopdracht waarbij leerlingen in groepjes een trailer (video) maken over een boek. Tijdens het lezen wordt een storyboard gemaakt waarin belangrijkste scenes worden bewaard, zodat deze later gebruikt kunnen worden in de film. Via internet zijn diverse Engels- en Nederlandstalige voorbeelden te vinden. Op deze website zijn Nederlandse voorbeelden van boektrailers te vinden: www.boektrailer.nl/

Boekentheater

- **Bezoek:** bezoek een theatervoorstelling gebaseerd op een boek. Laat leerlingen voor dit bezoek het boek of een deel van het boek lezen. Na de voorstelling kunnen leerlingen in groepjes en klassikaal een vergelijking maken tussen het boek en de voorstelling. Wat viel hen op?
Deze website biedt informatie over theatervoorstellingen rondom boeken
www.boekentheater.nl/
Wellicht is er ook een lokaal aanbod voor een boektheatervoorstelling.

Emoties

- **Moodboard:** dit is een soort collage op posterformaat en geeft een bepaalde stemming of sfeer weer. Je kunt ook iets dergelijks maken van een boek, waarbij je de sfeer van het boek weergeeft. Dit kan zowel digitaal als op papier. Websites ter inspiratie: www.maken.wikiwijs.nl/bestanden/692554/Wat%20is%20een%20moodboard.docx
www.maken.wikiwijs.nl/userfiles/e98f9ac7fc70f1f7d9a1eb651874230c441a747f.docx

Boodschap voor de hoofdpersoon

- **Schrijven:** laat de leerling een brief of e-mail laten schrijven aan de hoofdpersoon. Wat zou je kwijt willen aan de hoofdpersoon?
- **Mondeling:** een boodschap aan de hoofdpersoon hoef je niet per se op te schrijven. Je kunt ook de opdracht geven dat een leerling een videoboodschap maakt in de vorm van een vlog.

Boekrecensie

- **Schrijven:** een boekrecensie is niet alleen handig voor het kiezen van een boek, maar ook een geschikte verwerkingsopdracht. Leerlingen kunnen bijvoorbeeld zelf opschrijven wat ze van een boek vonden en waarom ze het boek wel of niet aan anderen zouden aanraden. Leerlingen kunnen hier vervolgens met elkaar over in gesprek gaan.

Verhalen schrijven

- **Er Was Eens:** dit is een verhalenwedstrijd met een variant die speciaal ontwikkeld is voor vmbo-bl/kl. Leerlingen krijgen in groepsverband les over hoe ze zelf een verhaal kunnen schrijven. Leerlingen lezen hiervoor een boek (hetzelfde boek met de hele klas) en krijgen een gastles van een schrijver. Meer informatie beschikbaar via www.erwaseens.nu/Doe-mee/vmbo

Boekomslag

- **Achterflap (schrijven):** op de achterkant van een boek staat vaak een korte tekst om interesse te wekken zodat je het boek gaat lezen. Laat leerlingen zo'n korte tekst (150-200 woorden) schrijven over een boek dat ze hebben gelezen. Deze boekenkanten kunnen met elkaar gedeeld worden, zodat ze elkaar inspiratie kunnen geven voor een volgend te lezen boek.
- **Kaft (afbeelding):** Laat leerlingen zelf de afbeelding op de voorkant van het boek maken. Dit kunnen ze zelf tekenen, maar digitaal zijn hier ook mogelijkheden voor. Als introductie zou je in de klas in groepjes verschillende kaften van boeken laten bespreken of hier een opdracht over laten maken. Wat valt er op als je verschillende kaften bekijkt? Waarom lijkt het ene boek spannender dan het andere boek?

Boekentasjes



Met dank aan de leerlingen van het Bonhoeffer College.

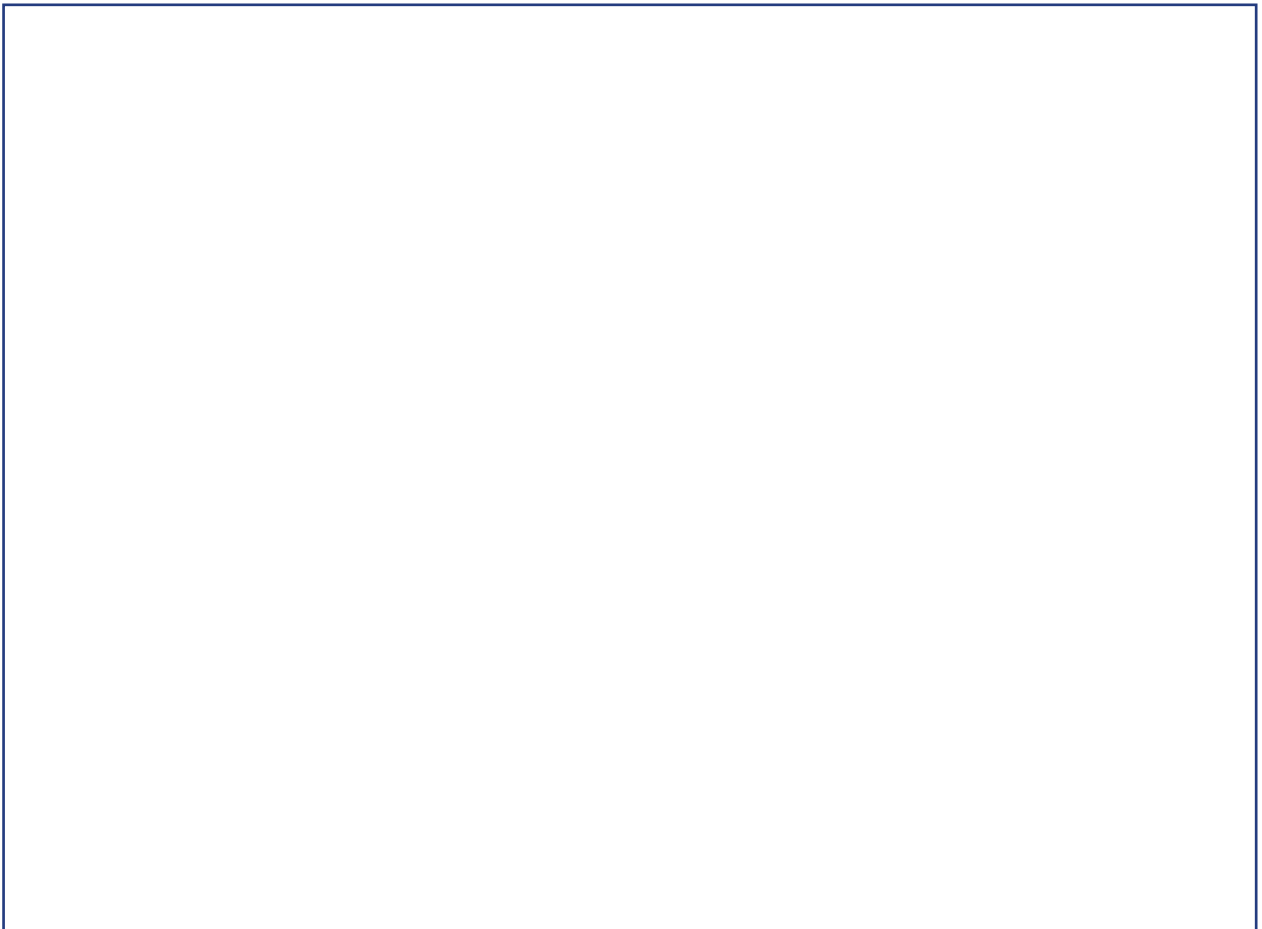
B. De mediatheek, bibliotheek en schrijvers

- **Whodunnit?:** tijdens een klassenbezoek maken leerlingen op een interactieve wijze kennis met de bibliotheek of mediatheek. Na de voorbereiding op school, onderzoeken de leerlingen in kleine teams een net gepleegde moord in de bibliotheek. Elk team wordt gekoppeld aan een verdachte en door het uitvoeren van verschillende onderzoeksoopdrachten vinden zij gezamenlijk de dader. De onderzoeksopdrachten zijn vooral gericht op het vinden van aanwijzingen in de bibliotheek. Leerlingen zoeken in de kasten van de bibliotheek en in de catalogus. Op internet is een spannende trailer te vinden via www.youtube.com/watch?v=Fc_Ng681k8c. Voor meer informatie wordt verwezen naar de website van de plaatselijke bibliotheek.
- **A Maze Me!:** Leerlingen uit het 1^e leerjaar van het vmbo maken kennis met de bibliotheek door een presentatie en speurtocht die worden verzorgd door leerlingen uit het 2^e leerjaar van dezelfde school. De speurtocht bevat een wedstrijdelement. Informatie is te verkrijgen via de plaatselijke bibliotheek en via Cubiss www.cubiss.nl/webshop/producten/maze-me
- **BiebEscape:** de leerlingen lossen in groepjes raadsels op waarbij ze gebruik maken van informatie die beschikbaar is in de bibliotheek. Op deze manier maken ze kennis met wat de bibliotheek te bieden heeft. Beschikbaar via Cubiss www.cubiss.nl/webshop/producten/biebescape

Auteursbezoek

- **Schrijverscentrale:** nodig een schrijver uit om leerlingen te inspireren tot lezen. De schrijverscentrale bemiddelt bij bezoeken van schrijvers aan scholen en biedt daarnaast ook advies en tips&tricks. Ga voor meer informatie naar deze website www.deschrijverscentrale.nl/.

C. Eigen ondernomen activiteiten



4. Tips voor een aantrekkelijke leesomgeving

Een van de succesfactoren voor leesbevordering is een stimulerende leesomgeving*. Binnen de leesomgeving zijn een aantal factoren bepalend. Onderstaande tips kunnen bijdragen aan een aantrekkelijke leesomgeving en zo aan het bevorderen van de leesmotivatie onder jongeren. Kijk voor aanvullende suggesties ook op www.lezeninhetvmbo.nl.

- 1. Het boekenaanbod:** Jongeren zullen meer, en dus beter, gaan lezen als ze uit divers leesmateriaal kunnen kiezen. Dit blijft dus niet beperkt tot 'gewone' boeken, maar kunnen ook tijdschriften, informatieve boeken, folders, kranten of poëzie zijn. Hierdoor krijgen leerlingen kennis van boeken en de mogelijkheid tot lezen. In het kader hiervan is het belangrijk dat de mediatheek/bibliotheek op school een groot assortiment aan boeken en teksten van verschillende niveaus en genres aanbiedt en dat ze wordt bijgehouden en geactualiseerd. Ook kan er een samenwerking met de bibliotheek aangegaan worden. Meer informatie hierover is te vinden op www.debibliotheekopschool.nl. Belangrijk is dat er ook boeken en series aanwezig zijn die speciaal geschreven zijn voor zwakke lezers.
- 2. Fijne leesplek:** Lezen gaat beter in een rustige omgeving waarin je relaxed en ontspannen kunt lezen. Creëer op school een dergelijke plek, dit kan mag het klaslokaal zijn. Laat leerlingen meedenken over hoe zij de leesplek willen inrichten. Hierbij kan gedacht worden aan een afgesloten ruimte die leuk aangekleed is, maar weinig afleiding biedt (dus geen drukke posters, maar wel een licht en fris kleurtje op de muur). Zorg er ook voor dat leerlingen relaxed en ontspannen kunnen zitten. Zitzakken zijn hiervoor erg geschikt, maar ook fijne banken en stoelen kunnen in deze ruimte geplaatst worden. In 4.1 (p. 59) zijn inspirerende plaatjes opgenomen die u hierbij kunnen helpen, maar ga vooral in gesprek met de leerlingen: waar denken zij behoefte aan te hebben.
- 3. Ondersteunende rol professional:** Het is belangrijk dat de leerlingen ondersteuning krijgen van een 'helpende volwassene' die kan fungeren als coach en gids. Deze persoon moet goed op de hoogte zijn van het boekenaanbod en de voorkeuren en niveaus van de leerlingen kunnen inschatten. Ook is het belangrijk dat hij of zij het goede voorbeeld geeft zodat de leerlingen met enthousiasme worden begeleid bij hun boekkeuze. Een docent moet daarnaast ook zijn passie voor lezen over kunnen brengen, waarbij hij of zij best eigen literatuurvoorkeuren mag hebben en niet met een vaste lijst hoeft te werken. In dat opzicht zou de docent autonoom moeten kunnen handelen.
- 4. De thuisomgeving en vrienden:** Grijp kansen aan om ook de thuisomgeving van leerlingen te betrekken. De houding van ouders tegenover boeken en lezen heeft invloed op het leesplezier van hun kinderen. Als ouders zelf lezen en met hun kinderen praten over boeken, dragen ze hun leesplezier over op hun kinderen. Leeftijdsgenoten kunnen elkaar ook enthousiasmeren en adviseren.

* Samen werken aan een sterke leescultuur (Stichting Lezen)
www.lezen.nl/sites/default/files/SL%20Beleidsplansite.pdf

- 5. Tijd en aandacht voor het lezen:** Om te kunnen lezen is er een rustige plaats en een rustig tijdstip nodig, zonder externe afleidingen. In Nederland is de favoriete plek om boeken te lezen thuis, in bed of op de bank. Het meest gekozen moment ligt in de avonden, als er wordt uitgerust van een drukke (werk)dag. Een rustige plaats en een rustig moment zijn essentieel voor leesbevordering. Leesroutines helpen mee om lezen een vaste plaats in het dagritme te geven. Veel leerlingen geven echter aan thuis niet de rust te hebben om te kunnen lezen. Bied leerlingen daarom ook op school, binnen en buiten schooltijd, de mogelijkheid aan om voor zichzelf te lezen.
- 6. Activiteiten:** Beïnvloed de leesomgeving door er voor de leerlingen uitdagende, activerende of ondersteunende activiteiten aan te koppelen. Enkele voorbeelden:
- *Een puntensysteem:* Het kan bevorderend werken om op school de boeken in de mediatheek/bibliotheek in te delen volgens een puntensysteem. Elk jaar moeten de leerlingen dan een vast aantal punten verzamelen.
 - *Samen naar de mediatheek/bibliotheek gaan:* Sommige leerlingen raken beduusd van een grote kast met boeken en weten niet waar ze moeten beginnen. Het kan helpen samen met de leerlingen naar de mediatheek/bibliotheek te gaan om over boeken te vertellen en elkaar boeken aan te raden. De mediathecaris kan hierbij ook ondersteunen.
 - *Met elkaar (of met de docent) praten over wat ze gelezen hebben:* Dit kan ook met digitale tools, zoals met Scrumblr (www.scrumblr.ca). Hier kunnen leerlingen een prikbord creëren, individueel of samen, dat ze digitaal kunnen delen.
 - *Kort na het lezen opschrijven waar de tekst over ging:* Sommige teksten (vooral informerende en verhalende teksten) lenen zich ervoor om er een tijdlijn van te maken. Met www.tijdbalk.nl of timeline.knightlab.com kun je een digitale tijdlijn maken die je kunt voorzien van plaatjes en tekst.

4.1 Inspiratie voor inrichting van de leesomgeving

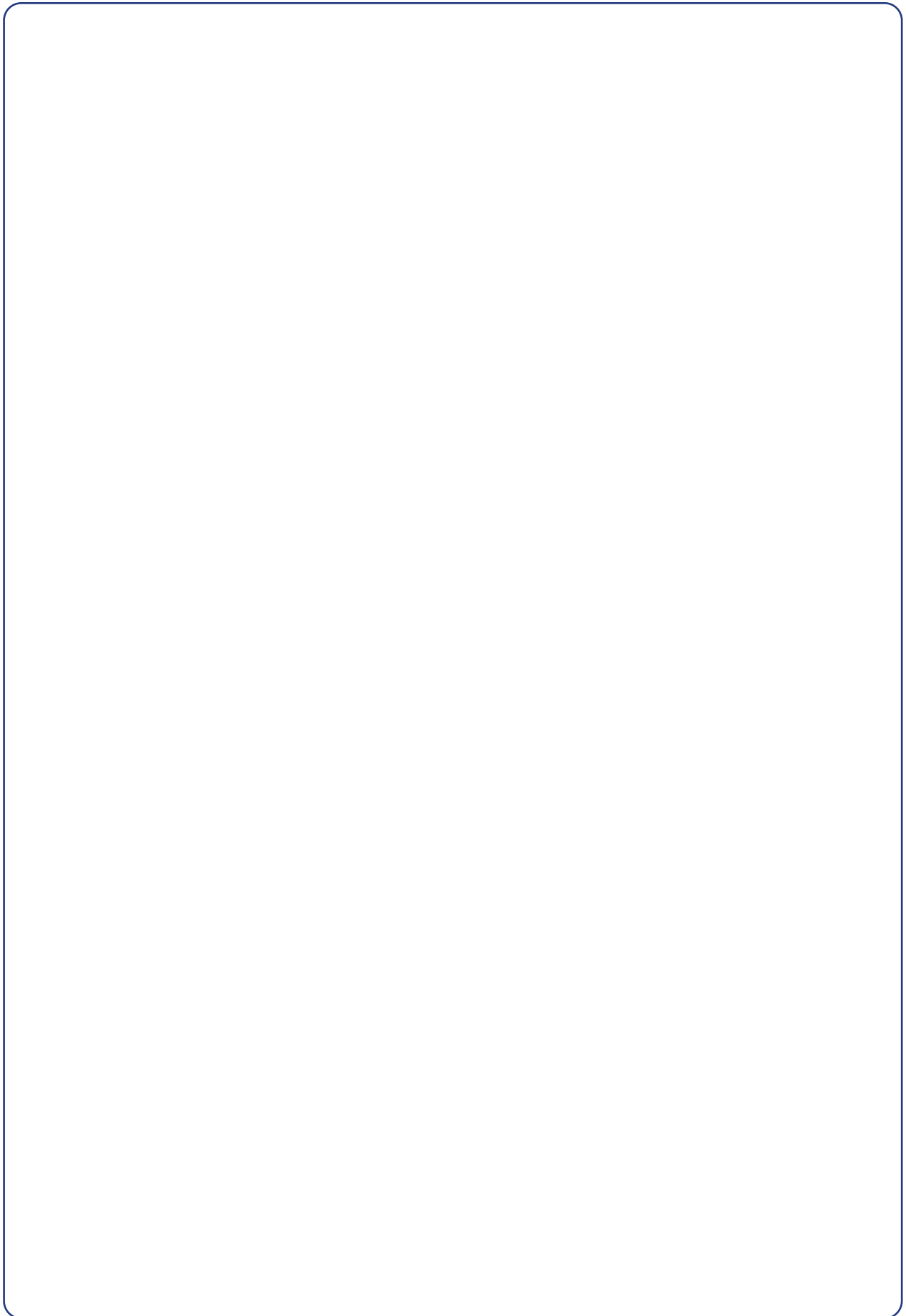


Bron: Stichting Lezen (2017).
Lezen in de klas.
Leesbevorderings van vmbo tot gymnasium 2017-2018.
Amsterdam: Stichting Lezen.

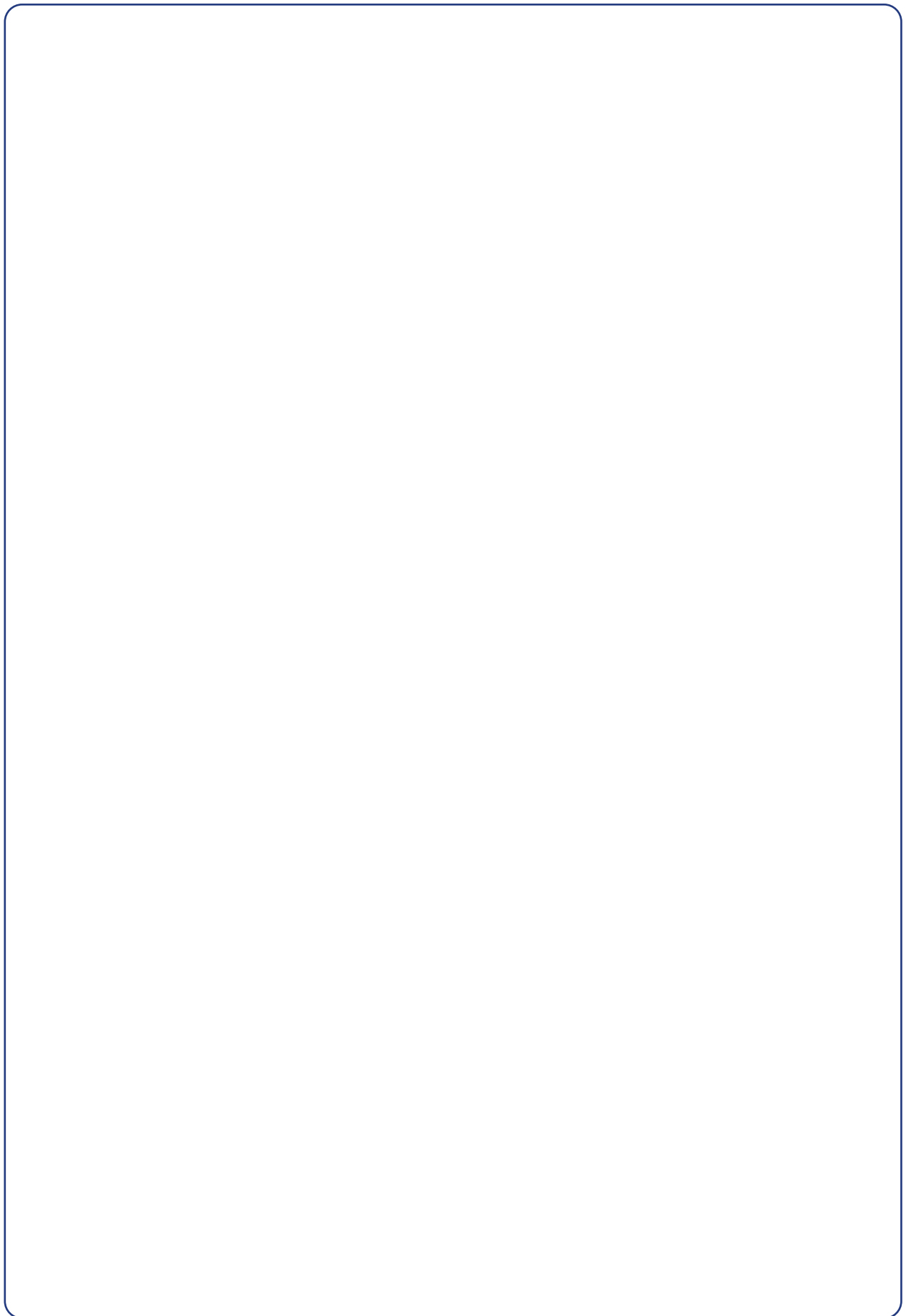


Bron: Kunst van lezen (2013).
De Bibliotheek op school in het vmbo. Samen werken aan lezen en leren.
Kunst van lezen.

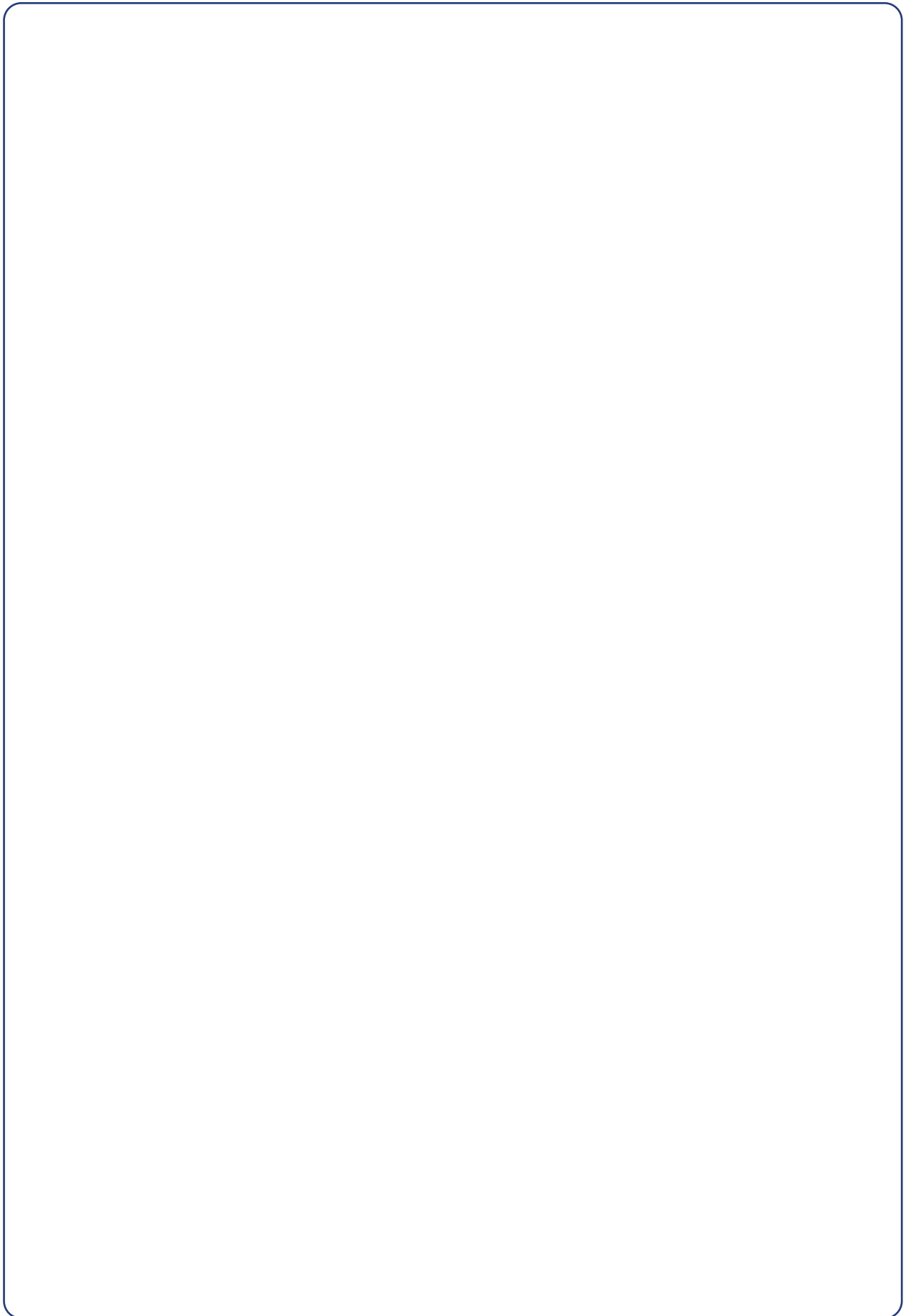
Eigen aanvulling met foto's en plaatjes



Eigen aanvulling met foto's en plaatjes



Eigen aanvulling met foto's en plaatjes



4.2 Leesmateriaal in allerlei soorten en maten

Soorten teksten

Bij het stimuleren van lezen is het heel erg belangrijk dat het leesmateriaal aansluit bij de interesses van de leerlingen. Sommige leerlingen vinden het heel erg leuk om thrillers te lezen, andere gaan juist helemaal op in een roman of in een echte *chicklit*. Leesbevordering hoeft zeker niet alleen met het lezen van fictie gevuld te worden. Hieronder volgen suggesties voor andere soorten leesmaterialen. Belangrijkste advies hierbij is om te blijven afwisselen.

Informatieve teksten

Leerlingen kunnen ook leeskilometers maken door informatieve boeken te lezen. In de bibliotheek zijn vaak naast fictie boeken ook informatieve boeken over een bepaald onderwerp aanwezig. Daarnaast kunnen leerlingen leesmomenen ook gebruiken om teksten uit de zaakvak-boeken te lezen.

Actualiteit

Op verschillende manieren kunnen leerlingen actuele teksten lezen. Hieronder volgen een aantal voorbeelden:

- **Abonnement op een (landelijke of plaatselijke) krant:** laat leerlingen zelf door kranten bladeren, neem een abonnement op een weekkrant voor jongeren (zoals 7days), en laat ze op zoek gaan naar artikelen die zij zelf interessant of leuk vinden.
- **Blendle abonnement:** Met een Blendle account kunnen leerlingen gratis door verschillende kranten en tijdschriften bladeren. Het lezen van deze artikelen kost pas geld wanneer je ze ook daadwerkelijk opent. Je kunt een abonnement nemen waarbij je per gelezen artikel betaalt, maar ook abonnementen waarmee je een vast bedrag per maand betaalt en onbeperkt kunt lezen.

Poëzie en gedichten

Er zijn erg veel programma's ontwikkeld om het lezen van poëzie en gedichten te stimuleren.

- **Raadgedicht:** op www.raadgedicht.nl zijn voor verschillende leeftijdsgroepen gedichten online gezet. In deze gedichten is iedere keer een woord weggelaten. Leerlingen moeten samen of individueel bedenken welk woord dit is. Daarnaast worden er op de website ook schrijfoopdrachten aangeboden bij een groot aantal gedichten.
- **Poëzieweek:** een keer per jaar wordt de poëzieweek gehouden. Voor scholen zijn bundels met lesteps gemaakt. Deze bundels bieden handvatten hoe liefde voor poëzie overgebracht kan worden op de leerlingen en zijn te bestellen via de website www.poezieweek.nl/school. Ook de lessen uit eerdere jaren zijn nog te downloaden via de website.

Strips en graphic novels

Strips en graphic novels (strips in boekvorm uitgegeven met een veelal literaire inslag) zijn een aantrekkelijke manier om aan leesbevordering te werken vanwege de mooie grafische vormgeving en de vele grapjes die meestal in de strips zijn verwerkt. Voorbeelden van geschikte strips en graphic novels zijn:

- | | |
|--------------------------------|-----------------------------------|
| → Suske en Wiske | → Dirkjan |
| → Het beste van Noortje | → Guust |
| → FC de Kampioenen | → Voetbalgek |
| → Dagboek van een muts (serie) | → Het leven van een loser (serie) |
| → _____ | → _____ |

Tijdschriften

Het is voor leerlingen gemakkelijk om aan te sluiten bij de eigen interesses met tijdschriften. Binnen een tijdschrift staat is er vaak een overkoepelend thema centraal. Probeer leerlingen wel te motiveren om niet alleen naar de plaatjes te kijken en soms ook een boek te lezen. Voorbeelden van tijdschriften zijn:

- | | |
|-------------------------|--|
| → Girlz! | → Hitkrant (bestaat niet meer maar nog wel te lenen in de bibliotheek) |
| → Voetbal international | → National geographic (junior) |
| → KIJK | → Donald Duck |
| → Helden | → Cosmo Girls |
| → _____ | → _____ |

Eigen inbreng

Soorten media

Naast afwisseling in soorten teksten, is het voor leerlingen ook leuk om af te wisselen qua media. Lezen hoeft niet alleen op papier.

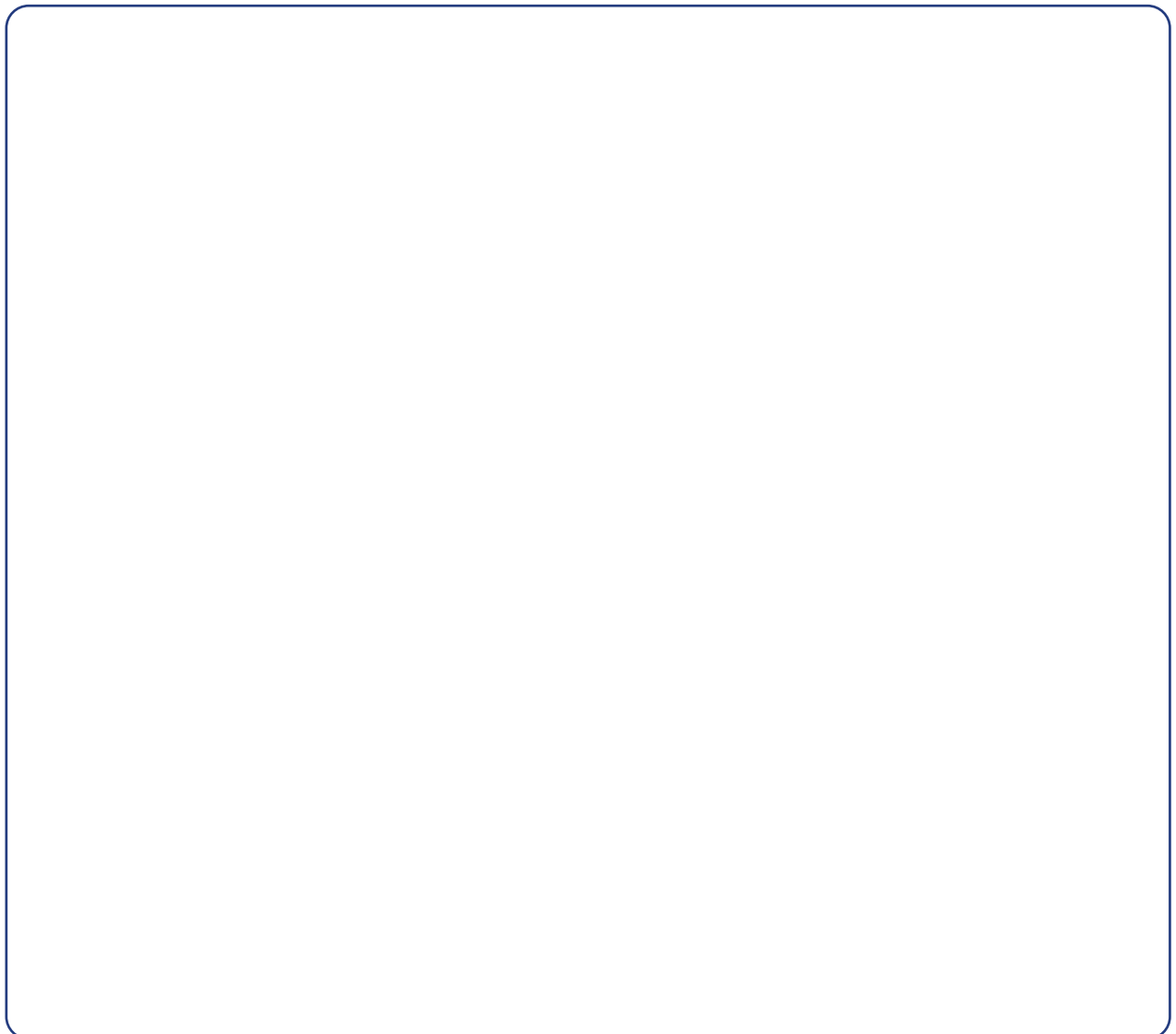
E-books

Steeds meer krijgen leerlingen de mogelijkheid om boeken en tijdschriften digitaal te lezen via bijvoorbeeld een tablet of een e-reader. Geef leerlingen ook de mogelijkheid om op deze manier te lezen en laat ze het verschil ervaren. Wat vinden leerlingen zelf prettiger? Lezen op de telefoon is ook mogelijk, maar vanwege het kleine scherm en de afleidingsmogelijkheden is het niet aan te raden om alleen via de telefoon te lezen.

Luisterboeken

Naast het zelf lezen van boeken is het voor leerlingen soms ook fijn om naar boeken te luisteren. Vooral voor leerlingen die moeite hebben met lezen is dit een goede optie. Via de bibliotheek zijn een heel aantal boeken ook als luisterboek beschikbaar. Daarnaast biedt Storytel hierin ook mogelijkheden. Binnen de app van Storytel is het mogelijk om met het boek mee te lezen. Dit laatste valt sowieso aan te raden wanneer leerlingen een boek willen luisteren om zo ook het zelf lezen te bevorderen.

Eigen inbreng



Bijlage 1. Wat leerlingen en docenten zeggen – Leesbevordering op school

Geraadpleegde bronnen:

- De focusgroepen met docenten en zorgspecialisten, en leerlingen/ studenten uit het vmbo en mbo voor fase 1 van het project *Welke jongere is (g)een lezer? De weerstand voorbij...*

OORDELEN EN ANTWOORDEN VAN DOCENTEN & ZORGSPCIALISTEN

Belang van lezen/leesbevordering

- 'Heel belangrijk, uit veel onderzoeken is gebleken dat het beter is. Kinderen moeten kunnen lezen wat ze leuk vinden, maar ze moeten wel daartoe gemotiveerd worden.'
- 'Het is belangrijk voor de ontwikkeling van hun woordenschat.'
- 'Ik geloof niet zo in het leren van leesplezier, maar ik denk wel dat het vak Nederlands beter kan worden ingebed in het onderwijs.' (mbo)
- 'Nederlands is heel belangrijk, je hebt lezen veel nodig in de maatschappij.'
- 'Het belangrijk dat leerlingen/studenten blijven lezen en dit, naast het belang van lezen, overbrengen aan hun kinderen.'

Reden om te lezen

- Ze lezen omdat het moet.
- Ze lezen omdat ze iets te weten willen komen.
- Het lezen levert hen iets op, zoals een cijfer of geld.
- Ze lezen omdat het hen interesseert.

Belemmerende factoren

Organisatie	Leerlingeigenschappen
- Te weinig draagvlak, omdat het belang van lezen onvoldoende wordt ingezien en de taalvaardigheid van leerlingen wordt overschat. - Te weinig tijd binnen je jaarplanning. - Te weinig geld.	- Beperkt concentratievermogen. - Beperkt bevattingsvermogen. - Beperkte taalvaardigheid. - Leesproblemen of dyslexie. - Beperkte intrinsieke motivatie. - Moeite met langetermijnplanning. - Beperkt langetermijngeheugen. - Beperkte ondersteuning vanuit de thuissituatie.

Faciliterende factoren

Organisatie	Leerlingeigenschappen
- Voldoende draagvlak binnen je organisatie. - Tijd, geld en ruimte om aandacht aan leesbevordering te kunnen besteden. - Direct toepasbaar lesmateriaal. - Korte en concrete instructie voor docenten.	- Als ze het belang van lezen inzien. - Als ze gestimuleerd worden door ouders. - Onderwijsniveau, bevattingsvermogen.

Mogelijkheden

- Ervaringsverhalen die hun eigen leven raken.
- Teksten die aansluiten bij hun interesses.
- Duur: niet te lange opdrachten of te lang aan een stuk lezen.
- Concrete expliciete opdrachten.
- Het levert hen iets zichtbaars op.
- Het belang van lezen bespreken zonder bemoederend te zijn.
- Bibliotheek/mediatheek in de school of in de buurt van de school.
- Boeken in de klas.
- De krant op school.
- Lezen tijdens de les.
- Variatie in leesmateriaal: boeken/tijdschriften/artikelen/krant, moeilijkheidsgraad, onderwerpen (spannend/informerend).
- Koppel het aan een opdracht, dat geeft een resultaat of doel om naartoe te werken.
- Hun interesse prikkelen met een video of op de computer of telefoon.
- Opdrachten in groepjes.

OORDELEN EN ANTWOORDEN VAN LEERLINGEN

Belang van lezen

- Belangrijk, merk ook dat ik er een betere woordenschat van krijg en teksten beter begrijp. En je spelling verbetert. (lezers en niet-lezers)
- 'Lezen is belangrijk, je moet ook aan je toekomst denken. Als je bijvoorbeeld een goede baan wilt.' (lezer)
- 'Het is belangrijk voor toetsen en voor het begrijpen van dingen op straat.' (niet-lezer)
- 'Voor je werk later, voor voorlezen, je kinderen kunnen helpen en om brieven te kunnen lezen die je later thuis ontvangt.' (niet-lezers)
- 'Ik weet het eigenlijk niet. Ik denk wel dat je het nodig hebt en moet leren, maar ik vind het niet belangrijk. De hele tijd naar een boek kijken. Duurt me echt veel te lang. Het moet niet te lang zijn.' (niet-lezer)
- 'Anderen vinden het belangrijk, omdat ze het leuk vinden.' (niet-lezer)
- 'Niet belangrijk' (meeste niet-lezers). Argumenten: 'ik kan toch al lezen', 'je kunt veel luisteren tegenwoordig', 'lezen is niet meer van deze tijd', 'lezen is saai.'
- 'Nieuws is belangrijk. Het is belangrijk dat je weet van dingen die in de wereld of je omgeving gebeuren.' (niet-lezer)
- Het lezen van informatieve teksten/boeken is belangrijker dan fantasieboeken (lezers en niet-lezers). Omdat je je kennis uitbreidt.
- Een aantal niet-lezers ziet wel het belang in van lezen, maar heeft zelf niet de motivatie om te gaan lezen.

Reden om te lezen

- Lezen omdat het moet: dit geldt voor alle niet-lezers, maar ook voor enkele lezers.
- Lezen zoveel mogelijk vermijden: enkele niet-lezers.
- Leesangst: wordt niet herkend bij hen zelf en nauwelijks bij anderen (zowel lezers als niet-lezers). Enkele leerlingen kunnen zich inbeelden dat leerlingen door leesproblemen stress kunnen ervaren (bijv. als ze moeten voorlezen).
- Keuze leesmateriaal niet-lezers: weinig tekst, grote plaatjes, spannende kaft/titel, korte stukjes over wat er in je omgeving gebeurt. Science-fiction/fantasy is weinig populair. Leuk als je jezelf erin kunt herkennen.

Belemmerende factoren

Leerlingeigenschappen

- Beperkt concentratievermogen.
- Hardop voorlezen wordt door de meeste (80%) lezers en niet-lezers als niet prettig ervaren.
- Weinig/geen positieve leeservaringen.
- Laag leestempo.
- Weinig bij de leefwereld aansluitend leesmateriaal en verouderd leesmateriaal.
- Leesproblemen of dyslexie.
- Beperkte geheugencapaciteit (het lezen van een boek is dan lastig, omdat je steeds vergeet waar het over gaat).
- Beperkte woordenschat/teksten met teveel moeilijke woorden.
- Zowel geen intrinsieke als extrinsieke motivatie hebben om te lezen.
- Door huiswerk en weinig vrije tijd geen tijd meer voor/ zin om nog meer te lezen.

Faciliterende factoren

- Concentratie: telefoon wegleggen, muziek luisteren tijdens het lezen, stilte in klas.
- Als het lezen hen merkbaar en direct iets oplevert, een cijfer, geld, betere woordenschat, kennis, plezier.
- Een gevarieerd aanbod van moderne boeken en tijdschriften.
- Beschikbaarheid van leesmateriaal dat aansluit bij de belevingswereld van de leerlingen.
- Positieve leeservaringen hebben.
- Korte en duidelijke teksten, niet te lange zinnen, niet te kleine letters en met plaatjes.
- Leerling opties geven, zelf een boek laten kiezen.

Mogelijkheden

- De geschiktheid van onderstaande oplossingen varieert van persoon tot persoon. Ze zijn het over een ding allemaal eens: 'Het moet me interesseren.'
- Teksten laten aansluiten bij onze interesses (spannend, informatief, non-fictie, waargebeurd, nieuws over de eigen omgeving). Sommigen spreekt het aan als er ook een film van is, anderen kijken dan alleen de film.
 - Korte teksten (nog net geen half A4tje), een enkele keer zijn strips genoemd.
 - Op eigen tempo lezen.
 - Lezen afwisselen met een opdracht of spelletje (niet de hele tijd lezen).
 - Niet te lang lezen (10/15 minuten tot 30 minuten).
 - Op school lezen, dan hoeft het thuis niet meer. Thuis word je gemakkelijk afgeleid en kun je veel andere dingen doen.
 - Niet te moeilijke teksten.
 - Digitaal lezen, bijv. een boeken-app (vinden sommigen prettig, voor anderen werkt het afleidend). Sommigen noemen dat ze tekst lezen bij games. Een aantal leerlingen heeft met papier meer het gevoel dat ze lezen en sommigen leren en lezen langere teksten liever van papier.
 - Luisterboeken: wisselende reacties, een paar leerlingen vinden het fijn, anderen denken dat het te afleidend is.
 - Grotere keuzevrijheid in boeken waar minder tot geen eisen aan worden gesteld.
 - Hulp bieden bij het kiezen van een boek, medeleerlingen kunnen hier ook geschikt voor zijn.
 - Internet gebruiken bij opdrachten of een verslag.
 - Liever een creatieve opdracht dan een boekverslag maken.
 - Korte tekst/trailer die het boek interessant maakt.
 - Open vragen (dit zorgt ervoor dat je de tekst wel gaat lezen).
 - Zelf een boek schrijven.
 - Opdrachten in groepjes maken.

Bijlage 2. Keuze leesmateriaal – Handige apps en websites

Suggesties voor ondersteuning bij boekenkeuze

Leerlingen moeten keuzemogelijkheden hebben en leesmateriaal kunnen kiezen dat aansluit bij hun interesse. Daarnaast hebben zij, zeker de leerlingen die niet graag lezen of er moeite mee hebben, hulp nodig bij het kiezen van passend leesmateriaal. De volgende websites kunnen hierbij helpen.

Website	Voor wie?	Wat biedt de site?
Lezen voor de lijst: www.lezenvoordelijst.nl/	VO-leerlingen en -docenten, ouders en bibliotheekmedewerkers	Deze site biedt hulp bij de keuze en verwerking van de boeken die leerlingen 'voor hun lijst' lezen voor Nederlands, Duits en Fries. Na het aanmaken van een account zijn er extra functionaliteiten beschikbaar, zoals het vullen van een online boekenkast, het samenstellen van een leeslijst en de mogelijkheid om aantekeningen te maken bij boeken.
Leestips www.leeskracht.nl/leestips/	VO-leerlingen	App behorende bij het programma Leeskracht. Leerlingen moet een aantal keer kiezen welke van twee getoonde foto's hen het meeste aanspreekt. Op basis van deze keuzes krijgen leerlingen voor drie categorieën drie leestips. Deze leestips sluiten daarmee aan bij de eigen interesse.
Literatuurlijst: www.scholieren.com/boeken/literatuurlijst	VO-leerlingen	Op deze site staan suggesties voor boeken die leerlingen kunnen lezen voor de lijst. Leerlingen kunnen boeken zoeken door te selecteren op taal, niveau, punten en filters.
De Boekenzoeker: www.boekenzoeker.org/12%2B/home.asp www.boekenzoeker.org/16+/index.html	Leerlingen van 12-15 jaar Leerlingen van 15-18 jaar	Boeken zoekmachine die diverse manieren van zoeken biedt. Als geregistreerd gebruiker krijgt een leerling een nog persoonlijker leesadvies. Bevat ook een handleiding voor docenten en bibliotheekmedewerkers.
Zoek een boek: www.zoekeenboek.nl/zoek/	Voor iedereen	Boeken zoekmachine waar op diverse manieren gezocht kan worden naar boeken en e-boeken.
Hebban: www.hebban.nl/	Voor iedereen	Deze site biedt tips en suggesties op basis van smaak en voorkeuren.
Ruil een boek: www.ruilboek.nl/	Voor iedereen	Site waarop boeken geruild kunnen worden.
Jouw zoekmachine: www.webforclassrooms.com/startpagina/	Leerlingen van 7-18 jaar	Zoekmachine die honderden informatieve websites doorzoekt naar teksten en de resultaten weergeeft op leesbaarheid op vijf niveaus. Is niet meer gratis.
Makkelijk lezen: www.12-15.jeugdbibliotheek.nl/lezen/themas/makkelijk-lezen.html	Leerlingen van 12-16 jaar	De boeken van Makkelijk lezen zijn speciaal bedoeld voor leerlingen die moeite hebben met (technisch) lezen.
4you!: www.bieb4you.nl/collectie www.bieb4you.nl	Leerlingen vmbo onderbouw havo/vwo	De 4you! boeken zijn speciaal geschreven voor zwakke lezers. Informeer bij de plaatselijke bibliotheek of zij deze boeken ook aanbieden.

Suggesties voor informatief videomateriaal voor docenten en leerlingen

Website	Voor wie?	Wat biedt de site?
Why I love this book: www.whyilovethisbook.com/ YouTube-kanaal: www.youtube.com/user/whyilovethisbook	Iedereen	Op deze website vind je boekentip-video's van 1 minuut door scholieren, schrijvers, volwassenen en BN'ers.
Ik vind lezen leuk, daar moet je maar mee dealen: www.lezen.nl/nl/inspirerende-vmbo-filmpjes-over-lezen www.leeskracht.nl/film/	Vmbo-leerlingen	Ook filmpje van Leeskracht. Filmpjes waarin 3 ^e -jaars vmbo-leerlingen hun mening geven over lezen en het belang van lezen.
Kees Broekhof over vrij lezen: www.lezen.nl/nl/inspirerende-vmbo-filmpjes-over-lezen	Docenten en vmbo-leerlingen	Filmpjes waarin Kees Broekhof informatie geeft over vrij lezen, leescultuur en leesbevorderingsbeleid. In het filmpje Leescultuur en Leesbevordering komen ook niet-lezers aan het woord.
Jeugdliteratuur Nu: www.schooltv.nl/programma/jeugdliteratuur-nu/	Leerlingen van 9-12 jaar Leerlingen van 13-15 jaar	Korte geanimeerde filmpjes om kennis te maken met een boek.

Bijlage 3. Digitale hulpmiddelen bij het lezen

Om leerlingen te ondersteunen bij het lezen kan er gebruik worden gemaakt van compenserende ICT-hulpmiddelen. Het gebruik van dergelijke middelen blijkt bovendien de zelfredzaamheid te bevorderen, het competentiegevoel te versterken en te motiveren om te blijven lezen en schrijven.

Als leerlingen al gewend zijn om gebruik te maken van digitale hulpmiddelen bij de verschillende vakken, kunnen zij dit ook toepassen bij leesopdrachten of vrij lezen. In deze bijlage vind je een overzicht (niet uitputtend) van diverse hulpmiddelen. Ga voor een uitgebreide database met hulpmiddelen die in Nederland en Vlaanderen beschikbaar zijn naar www.dyslexiehulpmiddelen.com. Meer informatie over de implementatie van hulpmiddelen is te vinden op pagina 29. Kijk voor meer praktische informatie over de ondersteuning van leerlingen met dyslexie in het onderwijs ook op www.dyslexiecentraal.nl.

Tekst-naar-spraak (voorleessoftware): Werkt voor leerlingen met leesproblemen of dyslexie prettig omdat ze de teksten kunnen horen en tegelijkertijd lezen. Vaak bieden programma's ook andere hulp dan voorlezen, zoals het gebruik van een woordenboek, markeerstiften en woordvoerspeller. Let er bij het aanschaffen van voorleessoftware op dat je de leessnelheid in kunt stellen. Ook is het fijn als het programma het voorgelezen woord arceert met een kleurtje: je ziet het gekleurde blokje door de tekst heen gaan en kunt op die manier makkelijk meelesen.

Woordbetekenissen achterhalen: handig voor alle leerlingen, ook voor leerlingen met zwak leesbegrip en meertalige leerlingen. Voor leerlingen met dyslexie is het handig dat je niet meer alfabetisch hoeft te zoeken.

Type	Link	Gratis	Middel	Omschrijving
Tekst-naar-spraak (voorleessoftware)				
Daisyspeler app, Voorleesapp LEX	Google Play Store App Store	Ja	Tablet, telefoon	Voor leerlingen met een Verklaring Leesbeperking. Met de app kun je gemakkelijk en mobiel je gesproken schoolboeken beluisteren. Boeken worden gestreamd via internetverbinding. Je kunt boeken ook downloaden (voor als je geen internettoegang hebt).
Daisy software	Afspelen met: - AMIS: www.daisy.org/amis/download/translations (kies Dutch) - Of een Player zoals Windows Media Player	Ja	Laptop	Bij gebruik van AMIS zijn de DAISY-functies (zoals het navigeren en kiezen voor een bepaald hoofdstuk, paragraaf of pagina) beschikbaar, bij gebruik van een Player niet.
Daisy op hardware	DAISY-speler of CD-speler	Nee	Hardware	Bij gebruik van de DAISY-speler zijn de DAISY-functies (zoals het navigeren en kiezen voor een bepaald hoofdstuk, paragraaf of pagina) beschikbaar, bij gebruik van een CD-speler niet.
Gesproken (school)boeken	www.goedekennis.dedicon.nl/schoolboeken/gesprokenboeken/gesproken-boeken-op-computer	Ja	Laptop	De gesproken schoolboeken van Dedicon zijn zogenaamde DAISY-bestanden. In de DAISY-software kun je eenvoudig navigeren naar een hoofdstuk of pagina, bladwijzers aanbrengen, de voorleessnelheid aanpassen en verder lezen waar je de vorige keer gebleven bent.
Natural Reader	www.downen.nl/downloads/natural-reader-download/	Ja	Telefoon	Leest geschreven tekst voor.

Type	Link	Gratis	Middel	Omschrijving
Robotekst	www.dedicon.nl/robotekst	Ja	Laptop, telefoon	Kan in een paar minuten tekst omzetten naar spraak of zelfs braille.
Balabolka	www.balabolka.nl.softonic.com/	Ja	Laptop	Leest geschreven tekst voor.
BrowseAloud	Steeds meer websites bieden dit aan. Voorbeeld: www.browsealoud.nl/home	Ja	Laptop	Gebruikers kunnen op een website op een voorleesicoontje klikken en zich de met de muis geselecteerde tekst laten voorlezen met een meeleescursor en een vergroot leesvenster.
Bibliotheekservice Passend Lezen	www.passendlezen.nl/iguana/www.main.cls?url=home	Ja bij <18 jaar	Laptop, tablet	Voor leerlingen met een Verklaring Leesbeperking. Normale leesboeken worden in gesproken vorm aangeboden met de Daisy structuur. Zo kun je eenvoudig navigeren door het boek.
Woordbetekenissen achterhalen				
Nederlands woordenboek	- Woorden.org: www.woorden.org/ - Mijn woordenboek: www.mijnwoordenboek.nl/	Ja	Laptop, tablet, telefoon	Online woordenboek Nederlands – Nederlands.
Vertaalprogramma's	- Google translate: www.translate.google.com/?hl=nl - Vertalen.nu: www.vertalen.nu/vertaal/nl/en/vertaalprogramma	Ja	Laptop, tablet, telefoon	Online woordenboeken (andere taal) - Nederlands en andersom.
Synoniemen	www.synoniemen.net/	Ja	Laptop, tablet, telefoon	Online synoniemenwoordenboek.
Veelgebruikte dyslexiesoftware				
Kurzweil 3000	www.kurzweil3000.nl/	Nee	Laptop, tablet, telefoon	Meest uitgebreide software, meeste functionaliteiten. Voor lezen, spellen, schrijven en studeren.
Alinea Pro	www.lexima.nl/dyslexiesoftware/alinea	Nee	Laptop, tablet, telefoon	Voor lezen, spellen, schrijven en studeren.
Sprint en Sprint Plus	www.lexima.nl/dyslexiesoftware/sprint	Nee	Laptop, tablet, telefoon	Voor lezen, spellen, schrijven en studeren.
ClaroRead	www.claroread.nu/	Nee	Laptop, tablet, telefoon	Gebruiksvriendelijk, de gebruiker kan gebruik blijven maken van de hem/haar vertrouwde programma's maar dan met voorlees ondersteuning.
Fluency	www.fluency.nl/	Nee	Laptop, tablet	Tekst-naar-spraaksoftware
Read&Write	www.lexima.nl/dyslexiesoftware/readwrite	Nee	Laptop, tablet	Nieuwe extensie voor Chrome en Chromebook. Maakt documenten en webpagina's toegankelijker.



SUCCESSVOL GEBRUIK VAN DYSLEXIEHULPMIDDELEN

DE METHODIEK

Hierin worden de stappen om te komen tot een succesvol gebruik van dyslexiehulpmiddelen beschreven.

De focus ligt op 3 fases:

- Levering & instructie
- Gebruik
- Evaluatie & nazorg

SAMENWERKING

Optimale inzet bereik je enkel door samenwerking tussen leerling, ouders, school, zorg- en onderwijsprofessional.



HULPMIDDELEN BIJ LEZEN EN SPELLING

BEWUSTWORDING

De filmpjes op de website maken duidelijk waarom leerlingen soms hulpmiddelen nodig hebben om zich in onze geletterde wereld te handhaven. Je kan de bewustwordingscampagne gebruiken om dit thema binnen jouw schoolteam op de kaart te zetten.



KLAAR VOOR DE START

DATABANK HULPMIDDELEN

Hier vind je een overzicht van hulpmiddelen voor lezen en spelling.



HULPMIDDELEN

ROL VAN DE DOCENT EN ZORGSPESIALIST/DYSLEXIECOÖRDINATOR

TIJDSPAD

Op de website lees je in het tijdspad welke stappen er in elke fase gezet moeten worden.



AAN DE SLAG

TAKEN & VERANTWOORDELIJKHEDEN

De zorgspecialist/dyslexiecoördinator heeft een belangrijke coördinerende rol in het implementatieproces. Naast contact met de leerling, informeren zij docenten over het gebruik van hulpmiddelen.

De docent ondersteunt de leerling bij het gebruik van het hulpmiddel in de klas.

Bij elke stap staat beschreven wie verantwoordelijk is voor de taken in elke fase. Zo kan je op jouw school afspraken hierover maken.

HANDIGE TOOLS

Op de website vind je handige tools: een checklist om te kijken of aan de randvoorwaarden is voldaan, een document over mijlpalen wanneer je hulpmiddelen inzet, een meetinstrument om het gebruik te evalueren, een uitgewerkt lespakket voor dyslexiemaatjes, ...



Zuyd Hogeschool

ZUYD

DYSLEXIEHULPMIDDELEN@ZUYD.NL

WWW.DYSLEXIEHULPMIDDELEN.COM

0031 88 027 21 20